

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Justės Šoblinskaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Taikytina teisė vartojimo sutartiniuose santykiuose

Vadovė: doc. dr. Danguolė Bublienė

Recenzentas: doc. dr. Deividas Soloveičik

Vilnius

2016

Turinys

Ižanga	3
1. Romos konvencijos ir Roma I reglamento istorinė analizė. Ar vartotojo apsauga pagerėjo?	7
1.1. Romos konvencijos keitimo priežastys – siekis modernizuoti vartotojams taikytiną teisę	7
1.2. Neįtvirtinti pasiūlymai rengiant Roma I reglamentą - kompromisų ieškojimas?	9
1.3. Vartojimo sutarties samprata Romos konvencijoje ir Roma I reglamente	11
1.4. Specialios vartotojo apsaugos taikymo apimtis pagal sutarties objektą Romos konvencijoje ir Roma I reglamente.....	13
1.5. Vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo sąlygos Romos konvencijoje ir Roma I reglamente.....	16
1.6. Vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymas – imperatyvi norma Roma I reglamente.....	19
1.7. Išvados	20
2. Roma I reglamento ir kitų teisės aktų santykis bei problematika	22
2. 1. Roma I reglamento santykis su Briuselis I reglamentu	22
2.2. Roma I reglamento santykis su vartotojų teises ginančiomis direktyvomis.....	25
3. Šalių autonomijos principas pasirenkant taikytiną teisę vartojimo sutartiniuose santykiuose	31
4. „Nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus	37
4.1. Pirmoji „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyva: vykdo komercinę ar profesinę veiklą vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybėje	38
4.2. Antroji „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyva: bet kokiomis priemonėmis kreipia šią veiklą į tą valstybę ar kelias valstybes, tarp kurių yra ta valstybė	39
4.2.1. Teismų praktika dėl antrosios „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyvos.....	41
5. Roma I reglamento 6 ir kitų straipsnių santykio problematika	52
5.1. Aktyviam vartotojui taikytina teisė (3 ir 4 Roma I reglamento straipsniai)	52
5.2. Vartotojui taikytina teisė vežimo ir draudimo sutartyse.....	54
Išvados ir pasiūlymai	57
Šaltinių sąrašas	59

Santrauka	63
Summary.....	64

Ižanga

Temos aktualumas. Vis didėjanti tarptautinių sandorių paklausa lėmė taikytinos teisės sureguliuavimo poreikį. 1980 m. birželio 19 d. priimta Romos konvencija dėl sutartiniams santykiams taikytinos teisės (toliau – Romos konvencija)¹. 2009 m. gruodžio 17 d. įsigaliojo ir Romos konvenciją pakeitė svarbus tarptautinės privatinės teisės aktas – Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartiniams santykiams taikytinos teisės (toliau – Roma I reglamentas)². Akivaizdu, kad vartotojai taip pat yra viena iš šalių, sudarančių sandorius su tarptautiniu elementu, ir šie taip pat susiduria su klausimais, kokia teisė turėtų būti taikoma. Taigi, minėti aktai apima ir vartotojų sutartinius santykius. Dėl vartotojo pabrėžiamos specifinės padėties, šios grupės sutartiniai santykiai ypač verti atskiros analizės. Pastebėtina, kad būtent šių santykių grupė sulaukia itin daug dėmesio tiek rengiant taikytiną teisę reguliuojančius aktus, tiek juos aiškinant teismų praktikoje ar teisės doktrinoje. Be kita ko, keičiantis vartotojų santykių specifikai, atsirandant naujovėms bei technologijoms, siekiant labiau apsaugoti vartotojus, kaip silpnesniąją šalį, šių santykių reguliavimas kinta. Kaip ir daugeliu atveju, atsiradusios naujos nuostatos tuo pačiu sukuria ir reguliavimo spragų, ko pasekoje atsiranda ir vietos diskusijoms dėl tokių nuostatų. Vadinasi, nagrinėjama darbo tema šiuo metu yra aktuali dėl keleto aspektų: tiek dėl kintančių vartotojų santykių tarptautiniu mastu bei pakankamai naujo reguliavimo, tiek dėl kylančios problematikos reglamentavime bei teismų praktikoje.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas, išnagrinėjus Europos Sąjungoje (toliau - ES) vartojimo sutartiniams santykiams taikytiną teisę nustatančių aktų bei jų nuostatų veikimą, pokyčius ir teismų praktikoje kylančius klausimus, aptarti vartotojams taikytinos teisės niuansus, išskirti problemines situacijas bei pateikti konkrečių pasiūlymų ar sprendimo variantų.

Darbo uždaviniai. Siekiant įgyvendinti išsikeltą darbo tikslą pasitelkiami tam tikri uždaviniai:

1. Istoriskai išanalizuoti bei palyginti aktualiausius temai ES teisės aktus - Romos konvenciją ir ją pakeitusį Roma I reglamentą, aptarti jų santykį bei pokyčius ir nustatyti, ar vartotojo apsauga šiais pokyčiais pagerinama.
2. Atskleisti Roma I reglamento ir kitų teisės aktų santykį bei problematiką analizuojant 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 44/2001 dėl

---

¹ OL 2005 C 169, p. 10.

² OL 2008 L 177, p. 6.

jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo³ (nauja redakcija - 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo⁴) (toliau – Briuselis I reglamentas), taip pat ištirti Roma I reglamento bei vartotojų teises ginančių direktyvų santykį bei problematiką.

3. Išanalizuoti šalių galimybę pasirinkti taikomą teisę vartojimo santykiuose, šio pasirinkimo niuansus bei ribojimą. Tai yra, išnagrinėti įtvirtintą šalių autonomijos principą bei galimus jo modelius ir įvertinti, ar įtvirtintas principo modelis yra tinkamiausias.
4. Išnagrinėti „nukreiptos (susietos) veiklos“ (angl. *targeted activity*) kriterijų bei atskleisti šio kriterijaus reglamentavimo ir teismų aiškinimo problematiką.
5. Ištirti vartotojams taikytiną teisę, kai sandoris nepatenka į Roma I reglamento 6 straipsnį. Tai yra, atskleisti aktyviam vartotojui taikytiną teisę ir apsaugą lyginant su 6 straipsniu bei pasiūlyti alternatyvą aktyvaus vartotojo apsaugai. Taip pat išanalizuoti, kokia apsauga vartotojui suteikiama vežimo ir draudimo sutartyse, ir ar šie straipsniai galėtų labiau išskirti vartotoją, o galbūt šiems sandoriams galėtų būti taikomas 6 straipsnis.

Tyrimo objektas. Šio darbo tema yra taikytina teisė vartojimo sutartiniuose santykiuose, tačiau, dėl pasirinkto šios temos nagrinėjimo būdo, tyrimo objektas yra siauresnis, todėl jį reikėtų apibrėžti konkrečiau. Taigi šiame darbe, atsižvelgiant į Lietuvos priklausymą ES, vartojimo sutartiniuose santykiuose taikytina teisė tiriama būtent ES lygiu, taigi analizuojami šios bendrijos teisės aktai bei teismų praktika.

Tyrimo metodai. Metodai, turėję esminę įtaką šio mokslinio tyrimo analizei ir pasiektiems rezultatams - istorinis - lyginamasis, lyginamasis, lingvistinis, teleologinis bei loginis. Galima teigti, kad analizuojant šią darbo temą pasitelkti visi svarbiausi tyrimo metodai. Istorinis – lyginamasis metodas daugiausiai naudojamas pirmajam darbo uždaviniui įgyvendinti, tai yra, atskleisti Romos konvencijos keitimo priežastis į Roma I reglamentą ir kuo šie aktai skiriasi, kas pasikeitė vartojimo sutartiniams santykiams taikytinos teisės srityje ir, ar toks reguliavimas pagerintas. Šio tyrimo metu lyginamasis metodas naudojamas intensyviausiai. Jis leidžia palyginti skirtingų normų poveikį vartotojui, pavyzdžiui, kaip viena ar kita norma arba net normos dalys apsaugo vartotoją taikytinos teisės požiūriu bei, kaip reglamentavimas skiriasi nuo teismų praktikos.

---

³ OL 2001 L 12, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42

⁴ OL 2012 L 351, p.1

Lingvistinis bei teleologinis metodai ypač svarbūs šiame darbe siekiant išsiaiškinti normų dėl vartotojams taikytinos teisės prasmę bei ko įstatymų leidėjas jomis siekė ir, ar tie tikslai atsispindi šių normų išraiškoje. Loginis metodas naudojamas formuluojant išvadas bei pasiūlymus ar sprendimus išskirtoms problemoms spręsti.

Darbo originalumas. Nors pažymėta, kad ši darbo tema yra aktuali, tačiau mokslinių darbų šia tema pasigendama. Randama tyrimų dėl apskritai taikytinos teisės ar Roma I reglamento taikymo, kurių kontekste aptariama ir vartojimo sutartims taikytina teisė, tačiau būtent atskirai su vartojimo sutartiniais santykiais taikytina teise susijusių tyrimų pasigendama tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslo darbuose. Be kita ko, dėl pakankamai naujo reguliavimo, magistro darbai Lietuvoje šia ar susijusiomis temomis kol kas mažai nagrinėti. Todėl, manytina, kad šis darbas yra originalus jau vien tuo, kad taikytina teisė dar nėra plačiai nagrinėta atskirai vartotojams taikytinos teisės aspektu.

Tyrimo šaltiniai. Šiame darbe naudoti pagrindiniai taikytiną teisę nustatantys teisės aktai ES, tokie kaip, Romos konvencija, Roma I reglamentas, nes juose įtvirtintos nuostatos dėl vartojimo sutartims taikytinos teisės. Taip pat aiškinant tam tikras nuostatas dėl vartotojams taikytinos teisės, pasitelkiamas, glaudų ryšį su Roma I reglamentu turintis, Briuselis I reglamentas bei jį aiškinanti Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktika. Kadangi šiame darbe daugiausia naudojami skirtingi užsienio teisės mokslo straipsniai, galima įvardinti dar keletą įsimintinesnių ar labiau žinomų šioje srityje, tai - tarybos ataskaita dėl konvencijos dėl taikytinos teisės sutartinėms prievolėms, kuri parengta M. Giuliano ir P. Lagarde (toliau - Giuliano - Lagarde ataskaita)⁵, taip pat tiriant „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijų remiamasi teisininko J. Oren straipsniu⁶. Taip pat darbe ne kartą remtasi Makso Planko instituto nuomone ir komentarais dėl Roma I reglamento pasiūlymo⁷, nes čia aptariami aktualių darbo temai straipsnių pokyčiai bei pasiūlymai. Iš Lietuvos mokslo darbų galima išskirti V. Mizaro straipsnį „Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II“⁸, P. Jurčio ir Y. Goldammerio straipsnį „Romos I reglamento dėl sutartinėms

---

⁵ GIULIANO, M.; LAGARDE, P. Council Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (OL 1980 C 282) [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031(01):EN:HTML)>

⁶ OREN, Joakim. International Jurisdiction over Consumer Contracts in e-Europe [interaktyvus]. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3 (Jul., 2003), p. 665-695. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/pdf/3663332.pdf?acceptTC=true>>

⁷ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>

⁸ MIZARAS, Vytautas. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Vilnius: *Justitia*, 2008. t. 4 (70).

prievolēms taikytinos teisēs projekts: kita to paties medalio pusē?⁹ bei D. Bublīnēs straispsnī „Tarpautinēs privatinēs teisēs normas ir Nesāžiningū sālygū direktyva¹⁰, kurie taip pat buvo aktualūs nagrinējamai darbo temai.

---

⁹ GOLDAMMER, Y.; JURČYS, P. Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia* 2008. Nr. 1(67).

¹⁰ BUBLIENĖ, Danguolė. Tarpautinės privatinės teisės normas ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006. Nr. 59, 28-46.

1. Romos konvencijos ir Roma I reglamento istorinė analizė. Ar vartotojo apsauga pagerėjo?

Romos konvenciją galima laikyti tam tikru pamatu, nustačiusiu taikytinos teisės taisykles vartotojų sutartiniuose santykiuose. Jį pakeitė Roma I reglamentas, kuris tam tikrais aspektais perėmė konvencijos nuostatas, tačiau ir įvedė skirtumų vartotojams taikytinos teisės srityje. Siekiant išsiaiškinti, kaip ir kodėl pasikeitė šios taisyklės, ir kaip jos veikia vartotojus, tai yra, ar vartotojų apsauga taikytinos teisės prasme pagerėjo ar ne, svarbu išanalizuoti tiek Romos konvencijos keitimo priežastis, tiek pačius pasikeitimus atsiradusius Roma I reglamente, susijusius su vartotojams taikytina teise. Be kita ko, dėl glaudaus Romos konvencijos ir Roma I reglamento ryšio sutampant tam tikroms normoms, Roma I reglamentą galima aiškinti remiantis Romos konvencija. Todėl, manytina, kad šių aktų istorinė analizė padės geriau atskleisti nagrinėjamą temą bei suprasti, kas pasikeitė reguliavime bei, ar vartotojo apsauga padidėjo.

1.1. Romos konvencijos keitimo priežastys – siekis modernizuoti vartotojams taikytiną teisę

Pirmosios Europos tarptautinės privatinės teisės vienodinimo iniciatyvos pasireiškė ne taip ir seniai. EB Komisija 1972 metais pristatė tarptautinės privatinės teisės konvencijos projektą, kuris apėmė kolizines sutartinių ir nesutartinių santykių normas. Remiantis šiuo projektu 1980 metais buvo priimta Romos Europos ekonominės bendrijos sutartis dėl sutartiniams santykiams taikytinos teisės. Šią tarptautinę sutartį 2009 metais pakeitė Roma I reglamentas. Pagrindinė tokio pakeitimo priežastis buvo siekis modernizuoti konvencijoje nustatytą taikytinos teisės sutartiniuose santykiuose reglamentavimą, taip pat, siekis pagerinti vartotojų sutartiniams santykiams taikytinos teisės reguliavimą¹¹. Visgi galima įvardinti daugiau tokio pakeitimo priežasčių¹².

Pirmiausia, reikia paminėti, kad iki Maastrichto ES sutarties priėmimo EB neturėjo kompetencijos reguliuoti tarptautinės privatinės teisės srities EB teisės aktais, todėl taikytinos teisės sutartinėms prievolėms srityje buvo priimta tarptautinė sutartis. Tačiau įsigaliojus Maastrichto sutarčiai, kuri numatė teismų bendradarbiavimą civilinėse bylose, tapo įmanoma kolizines teisės normas reglamentuoti ir ES teisės aktais. Kadangi Romos konvencija buvo tarpvalstybinė sutartis, o ne ES teisės aktas, tai lėmė, kad naujosiose

---

¹¹ BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation*: volume 1. New York: JURIS, 2010, p. 1122.

¹² MIZARAS, Vytautas. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Vilnius: *Justitia*, 2008. Nr. 4 (70), p. 3.

valstybėse narėse tarptautinės sutartys neįsigaliodavo, bet jas reikėdavo ratifikuoti. Taip pat ilgą laiką trūko institucijos, kuri užtikrintų vienodą sutarties aiškinimą. Galiausiai tai lėmė ES Komisijos pasiūlymą dėl Romos konvencijos pakeitimo į bendrijos instrumentą, tai yra, Roma I reglamentą dėl sutartiniais santykiams taikytinos teisės. Taigi po Maastrichto ES sutarties priėmimo kilo poreikis tokiam instrumentui, kuris tiesiogiai galėtų valstybėms narėms, taip pat įtvirtintų bendrą instituciją aiškinančią tokį reglamentą. Nors atskirieji protokolai, kuriais Romos konvencijos aiškinimo kompetencija buvo perduota ETT, įsigaliojo jau 2004 metais, tačiau reglamentas suteikia galimybę nacionaliniams teismams kreiptis į ETT su prašymais priimti prejudicinius sprendimus ir sudaro tinkamas prielaidas vienodai aiškinti teisę skirtingose ES valstybėse narėse¹³. Kaip vėliau bus matyti iš nagrinėjamos teismų praktikos bei keliamų prejudicinių klausimų, tokia institucija tikrai reikalinga paaiškinti tam tikras normas, ypač vartotojų atžvilgiu. Be to, vartojimo sutartims taikytina teisė yra vienas iš esminių Romos konvencijos reformos aspektų¹⁴. Taigi keičiant Romos konvenciją į Roma I reglamentą, daug dėmesio skirta būtent vartotojų sutartiniais santykiams taikytinos teisės taisyklėms sureguliuoti bei pagerinti, o Romos konvencijos 5 straipsnio „vartojimo sutartys“ peržiūrėjimas sukėlė bene daugiausia Europos Komisijos diskusijų¹⁵. Siekiant tobulinti 5 Romos konvencijos straipsnį, kuris numato vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo sąlygas, buvo iškelti tokie pagrindiniai tikslai: išplėsti straipsnio apimtį įvairiems sandoriams; nebereikalauti vartotojo sutarties sudarymo sąsajos su jo gyvenamąja valstybe; perimti Briuselis I reglamente numatytą „nukreiptos (susietos) veiklos“ būdą, numatantį vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymą¹⁶. Nors tokiais pokyčiais buvo siekiama pagerinti vartotojų apsaugą, visgi reikėtų išanalizuoti, ar šiuos tikslus pavyko įgyvendinti.

---

¹³ GOLDAMMER, Y.; JURČYS, P. Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia* 2008. Nr. 1(67), p. 3.

¹⁴ *Ibid.*, p. 17.

¹⁵ MAGNUS U.; MANKOWSKI, P. *Joint Response to the Green Paper on the conversion of the Rome convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a community instrument and its modernisation COM (2002) 654 final* [interaktyvus]. 2002 [žiūrėta 2015 m. gruodžio 20 d.] Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_i/contributions/university_hamburg_en.pdf>, p. 23.

¹⁶ *Ibid.*, p. 27.

1.2. Neįtvirtinti pasiūlymai rengiant Roma I reglamentą - kompromisų ieškojimas?

Iki priimant Romos I reglamentą buvo svarstomi keletas jo projektų. Buvo parengta įvairių pasiūlymų, susijusių su vartotojams taikytina teise, vieni iš jų įtvirtinti Roma I reglamente, kitų visgi atsisakyta.

Pavyzdžiui, 2005 metų Komisijos projekte buvo parengtas konkrečių nuostatų dėl per atstovą sudaromų sandorių su vartotojais atstovo nuolatinės gyvenamosios vietos teisės taikymo pasiūlymas. Visgi šių nuostatų 2007 metų projekte neliko, nes reglamento projekto nuostata tikriausiai pasirodė nesuderinama su kitomis reglamento projekto nuostatomis (pirmiausia – su vartojimo sandoriams taikytinos teisės reikalavimais)¹⁷. Tai parodo, kad rengiant šį reglamentą, buvo ypač atkreipiamas dėmesys į vartotojų sutartiniams santykiams taikytiną teisę, todėl nuostatos derinamos taip, kad nepažeistų vartotojų teisių bei nepakenktų šiems dėl taikytinos teisės nustatymo.

Dėl Romos konvencijos 5 straipsnio pakeitimo buvo siūlomos įvairios alternatyvos bei keliamos diskusijos. Vienas iš pasiūlymų 2005 metų projekte - ankstesnį Romos konvencijoje nustatytą vartojimo sutartims taikytinos teisės režimą, kuriame vartotojo gyvenamoji vieta nebuvo vienintelis kriterijus, tačiau pabrėžtas specialus ryšys tarp sutarties ir vartotojo gyvenamosios vietos valstybės, pakeisti lanksčiai ir plečiamai aiškinamu vienu susiejimo kriterijumi – vartotojo gyvenamąja vieta¹⁸. Pasiūlyme minima, kad toks būdas padėtų išvengti dvigubo teisės taikymo - *dépeçage* - tam pačiam sandoriui, todėl būtų patogus ir verslininkui, ir vartotojui. Taip pat teigiama, kad teisės taikymas taptų aiškesnis bei nereikalautų tiek išlaidų, kai susidaro dvigubos teisės taikymo situacija. Be to, minima, kad tokia speciali apsauga vartotojui būtų taikoma remiantis „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijumi¹⁹. Vadinasi, tam tikras kompromisas tarp verslininko ir vartotojų intereso tokios nuostato taikyme išliktų. Tačiau toks pakeitimas būtų reiškęs šalių autonomijos principo visišką panaikinimą, nes nenumatytų galimybės pasirinkti taikytinos teisės. Šiuo atveju vartotojas būtų ne tik apsaugomas jo gyvenamosios vietos teise, tačiau būtų apribojama ir jo galimybė pasirinkti. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas abejojo, ar iš tikrųjų būtina vartojimo sutarčių atveju iš šalių atimti taikytinos teisės pasirinkimo galimybę. Komiteto nuomone, daug labiau tikėtina, jog vartotojai turėtų naudoti ir iš taikytinos teisės pasirinkimo galimybės,

¹⁷ GOLDAMMER, Y.; JURČYS, P. Romos I reglamento dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia* 2008. Nr. 1(67), p. 3.

¹⁸ *Ibid.*, p. 19.

¹⁹ Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome I). COM (2005) 650 final., 2005/0261 (COD), Brussels, 15.12.2005 [Interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą: <<http://www.statewatch.org/sem/doc/assets/files/commission/COM-2005-650.pdf>>, p. 6.

bent jau su sąlyga, jei būtų apibrėžtos tam tikros apsaugos priemonės, kurių neginčijamai reikėtų jiems, kaip mažiau patyrusiai ir silpnesnei sutarties šaliai²⁰. Visgi aptartas projekto pasiūlymas Roma I reglamente nebuvo įtvirtintas, tačiau galima manyti, kad komentarai, kuriuos išsakė komitetas, dėl laisvės pasirinkti taikytiną teisę svarbos, buvo išklaustyti. Taigi, manytina, kad šis argumentas nusvėrė pasiūlytos nuostatos įtvirtinimo naudą.

Projektuose būtų ir kitokių pasiūlymų, pavyzdžiui, vienas svarbesnių iš jų – įtvirtinti aktyvaus vartotojo (angl. *mobile consumer*) apsaugą. Visgi buvo išsakyta pozicija, kad šiai specialiai vartotojo apsaugai reikėtų testo, skirto nustatyti, ar vartotojas tinkamas gauti tokia apsaugą, o tai taip pat apsunkintų tokios normos įtvirtinimą²¹. Žinoma, tokia nuostata galėjo būti neįtvirtinta ir dėl kompromiso ieškojimo tarp verslininko ir vartotojo interesų, kadangi įstatymų leidėjas apsaugodamas vartotoją visgi nėra linkęs suabsoliutinti pastarojo apsaugos. Kaip ir buvo numatyta Romos konvencijoje ir įtvirtina Roma I reglamente, aktyviam vartotojui taikomi 3 ir 4 šių aktų straipsniai. Nors pažymėtina, jog diskusija buvo iškelta ir šiuo klausimu, teigiant, kad šie straipsniai galėtų numatyti teismo galimybę konkrečiu atveju vartotojui pritaikyti jo gyvenamosios vietos imperatyvias normas²². Tokia idėja taip pat liko neįgyvendinta Roma I reglamente, remiantis argumentu, jog tai vėlgi sukeltų dvigubos teisės taikymą.

Dar viena išskirtinė projekto idėja visgi neįtvirtinta galutiniam reglamento tekste, tai vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo ribojimas ta apimtimi, kad jo gyvenamoji vieta turėtų būti valstybėje narėje. Lyginant su Romos konvencija vartotojams taikytino straipsnio universalumas būtų panaikintas. Tai yra Roma I reglamento 6 straipsnis būtų taikomas tik tokiam vartotojui, kurio gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, tuo tarpu vartotojas, kurio gyvenamoji vieta yra trečiojoje šalyje nebūtų apsaugotas šios normos²³. Būtent dėl šios priežasties toks pasiūlymas daugelio teisininkų buvo kritikuojamas ir nebuvo išreikštas Roma I reglamente, tačiau tokia kritikuojama „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus koncepcija jau buvo numatyta kitame reglamente – Briuselis I, todėl šiuo klausimu išskiriama tam tikra problematika (plačiau kitoje darbo dalyje).

---

²⁰ OL 2006 C 318 C, p. 56

²¹ Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization COM (2002) 654 final.

²² *Ibid.*

²³ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.] Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>, p. 269.

Visgi, aptarus keletą pasiūlytų, bet neįvirtintų pakeitimų, pastebėtina, kad įstatymų leidėjui daugeliu atveju teko apsispręsti dėl nuostatos efektyvumo, nes viena vertus, nuostata gali padidinti vartotojo apsaugą, kita vertus apriboti tam tikras jo teises, be to teko ieškoti ir kompromiso verslininkų atžvilgiu. Taigi, vartotojas daugeliu atveju negauna didesnės apsaugos dėl balanso ieškojimo tarp vieno ar kitų nuostatų variantų bei kompromiso ieškojimo.

1.3. Vartojimo sutarties samprata Romos konvencijoje ir Roma I reglamente

Visų pirma, norint taikyti specialią apsaugą vartotojams numatančius straipsnius (Romos konvencija 5 straipsnis ir Roma I reglamentas 6 straipsnis), šie turi atitikti vartojimo sutarties sampratą. Romos konvencijoje ir Roma I reglamente pažodinė struktūra galbūt skiriasi, tačiau reikėtų išsiaiškinti ar vartojimo sampratos yra tapačios, o galbūt, kažkuris iš šių aktų numato labiau vartotoją apsaugančią sampratą.

Pagal Romos konvencijos 5 straipsnį, vartojimo sutarties samprata formuluojama pagal keletą požymių. Pirma, numatytas prekių ir paslaugų tiekimas fiziniam asmeniui (vartotojui), antra – sutarties sudarymo tikslas vartotojo atžvilgiu turi būti nesusijęs su jo verslo ar profesine veikla. Pagal Roma I reglamento 6 straipsnį vartojimo sutartimi laikoma sutartis, sudaryta tarp fizinio asmens, siekiančio ne su jo verslo ar profesine veikla susijusių tikslų (vartotojo), ir kito asmens, atliekančio savo verslo ar profesinę veiklą (verslininko/profesionalo).

Tokiose formuluotėse galima pastebėti keletą skirtumų. Pirma, lingvistiškai analizuojant Romos konvencijoje įtvirtintą vartojimo sutarties apibrėžimą nėra pabrėžiama, kad vartojimo sutarties šalis turi būti fizinis asmuo, svarbiausia, kad jis būtų sutarties dalyko gavėjas, nes būtent nurodomas prekių ar paslaugų tiekimas vartotojui. Taigi lingvistiniu požiūriu tokia formuluotė gali reikšti, kad sutarties šalimi gali būti ir juridinis asmuo, tačiau sutartis turi būti sudaryta vartotojo interesais. Būtent tokia vartojimo koncepcija yra rėmęsi ir Lietuvos teismai²⁴. Tuo tarpu Roma I reglamentas pabrėžia sutarties sudarymą tarp fizinio asmens (vartotojo) ir profesionalo (verslininko) taip apribojant šios sutarties sampratą. Nors vartojimo sutarties sampratas vertinant pažodžiui, šiuose straipsniuose galima pastebėti skirtumų, tačiau reikia prisiminti, kad ETT praktikoje formuojama siauroji vartotojo sampratos koncepcija – vartotoju pripažįstamas tik fizinis asmuo, veikiantis ne savo verslo ar profesijos tikslais. Visgi

---

²⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasirinko Konvencijos vartojimo sutarties apibrėžimą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje 257-oji DSNB prieš Specialios paskirties UAB „Vilniaus vandenys“ Nr. 3K-3-579/2003.

nacionaliniai teismai gali remtis platesne vartojimo samprata, tačiau ES teisėje vartotojo koncepcija aiškinama savarankiškai, nepriklausomai nuo nacionalinės teisės (autonominis ES teisės aiškinimas)²⁵. Taigi gramatinė šios sampratos konstrukcija dėl sutarties šalies nesudaro skirtumo tarp Romos konvencijoje ir Roma I reglamente įtvirtintos sampratos.

Antra, Roma I reglamentas pabrėžia kitą šalį, kuri turi būti profesionalas, vykdamas su savo verslu susijusią veiklą, o Romos konvencijoje kita šalis neapibūdinama. Taigi, lyginant su konvencija, Roma I reglamente atsiranda aiškumas, kad vartojimo sutartimi, taikant reglamentą, nelaikytina sutartis, sudaryta tarp privačių asmenų²⁶.

Analizuojant šiuos apibrėžimus, manytina, kad vartojimo sampratos šiuose aktuose panašios ir Roma I reglamentas šios vartojimo sampratos nekeičia, tačiau, kaip minėta, Roma I reglamentas įtraukia kitos sandorio šalies – verslininko – apibrėžimą, o tai prideda daugiau teisinio aiškumo dėl straipsnio taikymo ir vartojimo sutarties sampratos.

Atkreiptinas dėmesys, kad vartotojo sąvoką tarptautinės privatinės teisės srityje ETT išaiškino bylose taikydamas Briuselio konvenciją. Atsižvelgiant į tai, kad aiškinant Roma I reglamentą, galima remtis ir Briuselis I reglamentu, kurį taip pat galima aiškinti remiantis Briuselio konvencija, galima teigti, kad vartotojo sąvokos aiškinimas šios konvencijos prasme taip pat yra aktualus ir taikant Roma I reglamentą.

ETT byloje *Benincasa prieš Dentalkit*, kurioje Benincasa – ne profesionalas – sudarė franšizės sutartį su kompanija „Dentalkit“. Benincasa ginčijo, kad jis turėtų būti ginamas kaip vartotojas, nes kai sudarė sutartį, jis dar nebuvo pradėjęs verslo. ETT pareiškė, kad vartotoju turėtų būti laikomas asmuo, sudaręs sandorius nesiejant jų su verslu nei dabartyje, nei ateityje²⁷. Kitoje ETT byloje *Johann Gruber prieš Bay Way AG*²⁸ atsakomas klausimas dėl dvilypio naudojimo tikslo. Šioje byloje ūkininkas pirkė medžiagų ūkinio pastato stogo dengimui, taigi dalinai verslo, dalinai asmeniniais tikslais. ETT nurodė, kad asmuo, kuris sudarė sutartį dėl prekių, iš dalies skirtų profesiniam, o iš dalies privačiam naudojimui, negali remtis vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo ir jurisdikcijos taisyklėmis, išskyrus tuos atvejus, kai naudojimas profesiniams tikslams

---

²⁵ 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga (Teismų praktika 30) [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2016 m. vasario 11 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>>

²⁶ LEIBLE, S.; LEHMANN, M. Die Verordnung über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht („Rom I“), RIW, 2008, p. 537. Iš: MIZARAS, Vytautas. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Vilnius: *Justitia*, 2008. Nr. 4 (70), p. 9.

²⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. liepos 3 d. sprendimas *Francesco Benincasa v Dentalkit Srl*. C-269/95, EU:C:1997:337.

²⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. sausio 20 d. sprendimas *Johann Gruber prieš Bay Wa AG*. C-464/01, EU:C:2005:32.

yra menkas, ir todėl visiškai nesvarbus bendrame atitinkamo sandorio kontekste, tačiau tai, kad asmeninio naudojimo tikslas yra svarbesnis nei profesinio, neturi reikšmės. Dėl tokių tikslų svarbumo ar nereikšmingumo turi nuspręsti bylą nagrinėjantis teismas. Tai darydamas teismas neturi atsižvelgti į aplinkybes ar požymius, kuriuos, sudarant sutartį, galėjo žinoti kita sutarties šalis, išskyrus tuos atvejus, kai asmuo, kuris remiasi vartotojo statusu, savo elgesiu kitai sutarties šaliai sudarė pagrįstą įspūdį, kad veikia profesiniais interesais. Pavyzdžiui, Giuliano - Lagarde ataskaitoje yra nurodyta, kad sutartį dvigubo naudojimo tikslu galima laikyti vartojimo sutartimi Romos konvencijos 5 straipsnio prasme, kai viena šalis visų pirma veikia ne verslo ar profesinės veiklos tikslu²⁹. Tad nors ataskaitoje ir teismų praktikoje pabrėžtas dvigubo naudojimo tikslo aspektas, galima sakyti, kad jų aiškinimas šiek tiek skiriasi. Giuliano – Lagarde ataskaitoje pabrėžiamas veikimo ne profesiniais tikslais pirmenybė, o ETT pabrėžia naudojimo profesiniams tikslams menkumą. Tačiau pripažįstama, kad net ir dvigubo naudojimo tikslo atveju yra galimybė būti laikomu vartotoju.

Taigi, vartojimo sutarties ir vartotojo samprata yra svarbi norint nustatyti galimybę taikyti vartotojus ginančias taisykles taikytinos teisės atžvilgiu. Nors ETT laikosi siauros vartojimo sutarties sampratos pozicijos, valstybės narės gali šią sampratą aiškinti plačiau siekiant apginti silpnesniąją šalį. Taigi sprendžiant taikytinos teisės klausimą, nuo nacionalinio teismo priklausys, ar sutarties šalis bus pripažįstama vartotoju, tačiau ir ES teisės aktuose įtvirtinta samprata ir aiškinimas turės įtakos, todėl nacionalinis teismas negalės jos aiškinti per daug nukrypdamas.

1.4. Specialios vartotojo apsaugos taikymo apimtis pagal sutarties objektą Romos konvencijoje ir Roma I reglamente

Vienas iš Romos konvencijos bei specialios vartotojo apsaugos keitimo tikslų buvo išplėsti šios apsaugos taikymo sritį įvairioms vartojimo sutartims. O kadangi taikymo apimtis turi tam tikras ribas, todėl, kaip ir Romos konvencija, Roma I reglamentas numatė išimčių spektrą, kurį taip pat reikia aptarti.

Romos konvencijos 5 straipsnis taikomas tik vartojimo sutartims, sudarytoms dėl prekių ar paslaugų tiekimo, taip pat dėl tokių sandorių finansavimo. Pagal numatytas išimtis konvencijos 5 straipsnis netaikomas tiek asmenų, tiek prekių pervežimų

---

²⁹ GIULIANO, M.; LAGARDE, P. Council Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (OL 1980 C 282) [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031(01):EN:HTML)>

sutartims, paslaugų teikimo sutarčiai, kai paslaugos vartotojui yra teikiamos tik kitoje valstybėje nei ta, kurioje jis turi įprastinę gyvenamąją vietą. Turinio atžvilgiu konvencijos 5 straipsnis netaikomas ir nekilnojamojo turto sutartims, nes toks turtas nepatenka į prekių pardavimo ir paslaugų teikimo sferą. Išskirtinas gana svarbus aspektas, kad atsisakius materialaus fizinio daikto, kaip sutarties objekto, akcentavimo, reglamento 6 straipsnis jau taikomas ir kitokia apimtimi (pvz., muzikos, filmų įrašų, knygų pirkime - pardavime elektroniniais ryšiais ir pan.)³⁰. Taigi, Roma I reglamentas išplėtė specialios vartotojų apsaugos taikymo sritį lyginant su Romos konvencija.

Kadangi Roma I reglamento 6 straipsnis numato, kad jis taikomas visoms vartotojų sutartims, išskyrus numatytas išimtis pačiame reglamente, todėl kalbant apie 6 straipsnio taikymo apimtį, geriausia aptarti būtent išimtis. Pirma, išimtis, perimta iš Romos konvencijos, tai kad speciali apsauga netaikoma paslaugų teikimo sutartims, kai paslaugos vartotojui turi būti teikiamos tik kitoje valstybėje nei jo įprastos gyvenamosios vietos valstybė. Pavyzdžiui, Prancūzijos viešbutis reklamuojasi Lietuvoje ir vartotojas jį čia užsisako, tačiau pats viešbutis yra Prancūzijoje, todėl apgyvendinimo paslaugos teikiamos tik ten. Vadinasi, net kreipiant veiklą į vartotojo gyvenamosios vietos šalį, paslaugos vykdymas taip susijęs tik su ta valstybe, kurioje ji teikiama, kad vartotojas negali tikėtis, jog bus taikoma jo teisė. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nors Roma I reglamento 4 straipsnyje nurodyta, kad paslaugų teikimo sutarčiai taikoma paslaugų teikėjo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, remiantis šio reglamento 19 straipsniu tai būtų ne paties paslaugų teikėjo, kaip fizinio asmens gyvenamoji vieta, tačiau centrinės administracijos ar verslo vieta. Analizuojant pirmąją išimtį matyti, kad vartotojas tampa neapsaugotas, kai jis sudaro paslaugų teikimo sutartį, kuri gali būti vykdoma tik kitoje šalyje, net jei paslaugų teikėjas kreipia veiklą į vartotojo gyvenamosios vietos valstybę. Galima manyti, kad dėl šios priežasties Makso Planko institutas tokią išimtį siūlė panaikinti iš Roma I reglamento pasiūlymo³¹. Kita situacija susidarytų, jei toks apgyvendinimas viešbutyje būtų kelionės paketo dalis. Būtent antroji išimtis numatyta vežimo sutarčiai, išskyrus sutartį dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų. Jei vartotojas užsisakytų lėktuvo bilietus ir atskirai viešbutį – tai ir vežimo, ir viešbučio paslaugų sutartys patektų į išimtis. Taigi norint taikyti vartotojo

---

³⁰ MIZARAS, Vytautas. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Vilnius: *Justitia*, 2009. Nr. 1 (71). p. 9.

³¹ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>, p. 269.

gyvenamosios vietos teisę apgyvendinimo ir vežimo paslaugos turi būti bendro kelionės paketo dalys, kurias platina kelionių organizatoriai ir kt. Šios dvi išimtys ir jų netaikymas Roma I reglamente numatytas analogiškai Romos konvencijai. Dėl vežimo sutarties išimties bei paslaugų paketo sąvokos buvo pasisakyta ir ETT sprendime, *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG*, ir *Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller*³². Sprendime teigiama, kad sutartis dėl kelionės kroviniu laivu yra vežimo sutartis, kurioje už bendrą kainą numatyta kelionė ir apgyvendinimas. Todėl tokia sutartis patektų į vartotojui reglamentu teikiamos specialios apsaugos sritį. Visgi keista, kad esant kelionės paketui, Roma I reglamento 6 straipsnis taikomas, tačiau esant atskiroms vežimo ar paslaugų sutartims, šios patenka į išimtis. Manytina, kad jei šios sutartys sudarant paslaugų paketą tenkina specialios vartotojo apsaugos taikymą, tai galbūt ir esant atskiroms vežimo, ir apgyvendimo sutartims, šios neturėtų patekti į išimtis.

Dėl naujos taikymo apimties Roma I reglamento 6 straipsnyje išskirtos ir naujos išimtys. Taigi pastarasis straipsnis netaikomas sutarčiai, susijusiai su daiktine teise į nekilnojamąjį turtą arba nekilnojamojo turto nuoma, išskyrus sutartį, susijusią su teise tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais. Šiuo atveju vartotojo gyvenamosios vietos teisės netaikymas paaiškinamas nekilnojamojo daikto prigimtimi, todėl sandoriui taikytina teisė labiausiai sietina su vieta, kurioje yra nekilnojamasis daiktas. Visgi, nepaisant nekilnojamojo daikto prigimties, vartotojas gali remtis savo gyvenamosios vietos teise, kai sutartis sudaryta dėl teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais. Tokia sutartis turi atitikti direktyvoje dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais pirkimo sutarčių, apibrėžimą. Manytina, kad apsauga paliekama teisei naudotis nekilnojamuoju daiktu tam tikru laiku, nes dažniausiai tokias sutartis sudaro vartotojai, pavyzdžiui, dėl turistinių poreikių³³. Taip pat Roma I reglamento 6 straipsnis netaikomas teisėms ir pareigoms, sudarančioms finansinę priemonę, ir teisėms ir pareigoms, sudarančioms perleidžiamų vertybinių popierių išleidimo, siūlymo visuomenei arba viešo pasiūlymo perimti, taip pat kolektyvinio investavimo subjektų investicinių vienetų pasirašymo ar išpirkimo sąlygas, kiek ši veikla nesudaro finansinių paslaugų teikimo, bei sutartims, sudarytoms daugiašalėje sistemoje.

Pažymėtina, kad Roma I reglamento 6 straipsnio apimtis išplečiama įvairiems vartotojų sandoriams. Nors įtvirtinamas išimčių spektras platesnis, bet detalesnis,

---

³² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-565/08)* ir *Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:740., 46 pastraipa.

³³ BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation: volume 1*. New York: JURIS, 2010. p. 1170.

nurodomos konkretnės situacijos, kurioms netaikomas šis straipsnis. Roma I reglamento 6 straipsnis praplečia taikytinos teisės vartojimo sutartims apimtį tuo pačiu aiškiai išskirdamas tam tikras vartojimo sutartis, kurioms šis straipsnis netaikomas ir taip sukuriama didesnis teisinis aiškumas tiek verslininkui, tiek vartotojui. Svarbu, kad išplėtus sutarties objekto apimtį vartotojų galimybės būti apgintiems šio straipsnio taip pat padidėja, tad platesnė objekto apimtis apsaugo daugiau vartotojų pagal jų gyvenamosios vietos teisę.

1.5. Vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo sąlygos Romos konvencijoje ir Roma I reglamente

Be aukščiau aptarto sandorio atitikimo vartojimo sutarčiai, norint taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę tiek Romos konvencijoje, tiek Roma I reglamente, yra numatytos tam tikros alternatyvios sąlygos, kurias sutartis turi atitikti.

Romos konvencijos 5 straipsnio 2 dalyje numatytus pasiūlymo būdus galima paaiškinti tam tikru sutarties sudarymo susiejimu su vartotojo gyvenamąja valstybe. Vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymas Romos konvencijoje grindžiamas 5 straipsnio 2 dalyje numatytais pasiūlymo būdais. Vienas iš šio straipsnio punktų nurodo galimybę remtis vartotojo gyvenamosios vietos teise, jei toje valstybėje prieš sudarant sutartį vartotojui buvo skirtas konkretus kvietimas ar reklama ir jis pats toje valstybėje buvo ėmėsis visų reikiamų veiksmų sutarčiai sudaryti. Visų pirma, nacionalinis vartotojų apsaugos režimas taikomas tais atvejais, kai verslininkas „ateina pas vartotoją“ ir gina tik tą vartotoją, kuris sudaro vartojimo sutartį savo gyvenamosios vietos valstybėje. Taigi pabrėžtina, kad vartotojas turi „imtis veiksmų“ būtent toje valstybėje, tam kad būtų išvengta problemos nustatant sutarties sudarymo vietą, pavyzdžiui, kai sutartis sudaroma per korespondenciją. Aptariama nuostata reglamentuojami elektroniniai užsakymai (angl. *mail order*) ir pardavimai ne verslo patalpose (angl. *door - step selling*). Pakvietimo faktas turi būti specialiai išreikštas arba pakvietimas turi būti individualus. Tai gali pasireikšti laišku, telefoniniu skambučiu, reklama televizijoje, kino teatre, spaudoje ar kitais kontaktais su vartotoju jo gyvenamosios vietos valstybėje arba būti padarytas verslo pasiūlymas individualiai per komisionierių ar agentą³⁴. Aptarta taisyklė būtų taikoma, jei, pavyzdžiui, Lietuvoje gyvenantis asmuo sudarytų sandorį dėl skelbimo, kuris paskelbtas Prancūzijos kompanijos, tačiau lietuviškame leidinyje – publikacijoje. Visgi taisyklė

---

³⁴ GIULIANO, M.; LAGARDE, P. Council Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (OL 1980 C 282) [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031(01):EN:HTML)>

nebus taikoma, jei Lietuvoje gyvenantis asmuo atsakys į amerikiečių publikacijoje pateikiamą prancūzų kompanijos skelbimą, net jei tokios publikacijos pardavinėjamos Lietuvoje, nebent tokia publikacija aiškiai numatyta, kad ji specialiu leidimu skirta ES šalims ar būtent tai šaliai, kurioje gyvena vartotojas, ir verslininkas to siekia. Taigi verslininkas turi imtis tam tikrų veiksmų taip pat turėti nukreiptą tikslą į tą šalį (specialus kvietimas ar reklama), kad galėtume pritaikyti šią taisyklę. Būtent šioje sąlygoje pabrėžiamas reikalavimas, kad vartotojas turi imtis veiksmų sutarčiai sudaryti savo gyvenamosios vietos valstybėje. Dėl besivystančių technologijų ir sandorio sudarymo būdų, tokia sąlyga riboja vartotoją ir neatitiko naujų poreikių, todėl Roma I reglamentas šio reikalavimo atsisakė.

Kita nuostata, kuri leidžia taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę, pagal konvencijos 5 straipsnio 2 dalį, jei kita sutarties šalis ar jos atstovas gavo vartotojo užsakymą toje valstybėje. Ši taisyklė apima mugės ir parodas, kuriose užsienio verslininkai dalyvauja ir kurios vyksta vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje³⁵. Čia jau pabrėžiama ne tam tikra reklama, o paties verslininko fizinis veikimas vartotojo gyvenamojoje vietoje.

Kita alternatyvi sąlyga norint taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę pagal konvencijos 5 straipsnį nustato, kad sutartis turi būti sudaryta dėl prekių pardavimo ir vartotojas vyko iš tos valstybės į kitą valstybę ir ten pateikė savo užsakymą, kai vartotojo kelionę surengė pardavėjas, siekdamas paskatinti vartotoją pirkti. Šiuo atveju, pabrėžiamas verslininko aktyvumas, kai jis tarsi atsiveža vartotoją pas save, norėdamas, kad toks vartotojas sudarytų su juo sandorį, kai galbūt vartotojo pirminis tikslas nebūtinai buvo sandorio sudarymas. Taip pat šioje dalyje numatytas tik prekių pirkimas - pardavimas, tačiau jau nenumatytos paslaugos.

Roma I reglamentavimas, norint taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę, skiriasi nuo aptartojo konvencijoje. Reglamento 6 straipsnio 1 dalyje pabrėžiamas „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus (angl. *targeted activity*). Šis kriterijus yra vienas esminių skirtumų ir naujovių dėl vartotojams taikytinos teisės lyginant su Romos konvencija.

Roma I reglamento 6 straipsnio a punkte numatytas vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymas, kai verslininkas vykdo komercinę veiklą vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje, ko Romos konvencija iš esmės nenurodo, o tik susieja pakvietimo faktą ir sandorio sudarymą tam tikroje teritorijoje. Lingvistiškai nagrinėjant šį punktą, atrodo, kad jis reikalauja tam tikros fizinės profesionalo veiklos vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje. Tai apima tokius profesionalus, kurie kerta sienas, kad

---

³⁵ *Ibid.*

vykdytų veiklą toje valstybėje. Pavyzdžiui, įsteigia filialą ar kitaip fiziškai vykdo veiklą, tai gali būti ir prekybos agentai³⁶. Taip pat svarbu, kad sandoris patektų į tokios veiklos sritį. Tai yra, jei vartotojas sudaro sandorį užsienyje su verslininku, kuris turi padalinį ir vartotojo gyvenamojoje vietoje, toks sandoris nepateks į aptariamo straipsnio sritį. Atsižvelgiant į tokį reglamentavimą, manytina, norint taikyti savo gyvenamosios vietos teisę, vartotojas tokį sandorį būtent ir turėtų sudaryti per tą veiklos vykdymo instrumentą, kuris įkurtas jo gyvenamosios vietos šalyje.

Kitas „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus aspektas įtvirtintas Roma I reglamento 6 straipsnio 1 dalies b punkte. Jis nurodo, kad vartotojo gyvenamosios vietos teisė taikoma, jei verslininkas bet kokiomis priemonėmis kreipia šią veiklą į tą valstybę. Taigi nereikalaujama profesionalo fizinio buvimo ir veiklos vykdymo toje šalyje, todėl toks nukreipimas ypač sietinas su nuotolinės prekybos sandoriais, elektronine komercija. Nors tokia nuoroda visiškai nauja lyginant su konvencija, galbūt šiuo atžvilgiu galima rasti panašumo į konvencijoje nurodytus pasiūlymo būdus, nes jie taip pat pabrėžė ir elektroninius užsakymus. Taip pat remiantis ETT išaiškinimais, Roma I reglamente įtvirtinta nuostata apima ir tam tikrus Romos konvencijoje numatytus būdus, kaip, pavyzdžiui, reklama ar specialus kvietimas³⁷. Kadangi Roma I reglamento 6 straipsnis apima ir Romos konvencijos 5 straipsnio 2 dalyje numatytas aplinkybes, todėl teigtina, kad reglamentas platesnis, jis nenumato konkrečių aplinkybių, o tiesiog nurodo nukreiptų veiksmų reikalavimą ir taip nesusiaurina straipsnio taikymo konkrečiomis aplinkybėmis³⁸. Nors tam tikra apimtimi šių teisės aktų nuostatos sutampa, kita vertus, keičiantis technologijoms ir sandorių sudarymo būdams Roma I reglamentas jau labiau orientuojasi į šių dienų realijas ir elektroninės komercijos aspektus.

Analizuojant šias įtvirtintas nuostatas būtų galima daryti išvada, kad pagal gyvenamosios vietos teisę ginamas tik pasyvus vartotojas, kai verslininkas vienu ar kitu būdu kreipia savo veiklą į tą šalį, tuo tarpu aktyvus vartotojas turi remtis kitomis taikytinos teisės taisyklėmis, kurios lygiai taip pat taikomos ir profesionalams, taigi aktyvus vartotojas tarsi nėra prilyginamas silpnesniajai šaliai ir nėra ginamas jo gyvenamosios vietos teisės. Taigi Roma I reglamentas taip pat kaip ir Romos konvencija neįtvirtino aktyvaus vartotojo specialios apsaugos.

---

³⁶ CACHIA, Paul. Consumer contracts in European private international law: the sphere of operation of the consumer contract rules in the Brussels I and Rome I Regulations. *European Law Review*, Vol. 34, No. 3 (2009), p. 476-490. p. 483.

³⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-565/08)* ir *Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:740., 61 pastraipa

³⁸ BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation: volume 1*. New York: JURIS, 2010. p. 1152.

Lyginant Romos Konvenciją ir Roma I reglamentą, galima teigti, kad Romos konvencijoje numatytos sąlygos, siekiant taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę gana sunkiai suprantamos ir labiau nukreiptos į konkrečias situacijas. Makso Planko instituto nuomone, „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus, numatytas Roma I reglamento 6 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose pakeičia iki tol Romos konvencijoje buvusias neaiškias ir sudėtingas sąlygas dėl vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo³⁹. Nors viena vertus, toks pakeitimas atrodo efektyvus, visgi, galima manyti, kad „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus tam tikrais atvejais nėra itin aiškus ar nepainus, tai patvirtina ir ETT išaiškinimų poreikis dėl šio kriterijaus. Teisės doktrinoje taip pat randama nuomonių, kad „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus neišsprendžia iki šiol buvusių problemų ir dėl to sunku tikėtis, kad tokios nuostatos galėtų suteikti daugiau teisinio tikrumo vartojimo sutarčių srityje⁴⁰.

Visgi, pabrėžtina, kad Roma I reglamentas ir jame įtvirtintas aptariamas kriterijus yra labiau pritaikytas sandoriams, atsiradusiems dėl besivystančių technologijų, kurių šiais laikais tik daugėja, vadinasi, daugėja ir tokių vartotojų, kuriems reikia tokią apsaugą numatančių normų. Tuo tarpu, Romos konvencijos 5 straipsnis numatė gan tradicinius veiklos ir sandorio sudarymo būdus, kuriuos būtinai reikėjo keisti atsižvelgiant į šių dienų realijas. Roma I reglamento 6 straipsnio „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus suformuluotas taip, kad apima ir Romos konvencijoje numatytas sąlygas, tačiau yra itin platus ir apima įvairius veiklos kreipimo bei sandorio sudarymo būdus.

1.6. Vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymas – imperatyvi norma Roma I reglamente

Lyginant su Romos konvencija, Roma I reglamento 6 straipsnis jau nustato imperatyvią nuostatą, kad taikytina teisė yra vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Tačiau leidžiama pasirinkti taikytiną teisę, neatimant galimybės remtis imperatyviomis vartotojo gyvenamosios vietos teisės normomis. Tai reiškia, kad net pasirinkus taikytiną teisę iš vartotojo toks susitarimas negali atimti galimybės remtis jo gyvenamosios vietos imperatyviomis normomis. Tuo tarpu Romos konvencijos 5 straipsnis numatė galimybę

---

³⁹ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą:

<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>269 psl

⁴⁰ GOLDAMMER, Y.; JURČYS, P. Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia* 2008. Nr. 1(67), p. 19.

taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę, tačiau tai nebuvo imperatyvas, kuris jau nurodomas Roma I reglamente. Tai yra, pagal konvenciją, vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymas nurodytas tik kai nėra pasirinkta kita teisė. Tačiau tiek konvencija, tiek reglamentas numato, kad nepaisant šalių pasirinktos teisės, negalima apriboti vartotojo teisės į apsaugą, kurią jam suteikia valstybės, kurioje yra jo gyvenamoji vieta, privalomos teisės normos. Žinoma, sutartis visų pirma turi atitikti numatytas sąlygas, kurios leidžia taikyti nuostatą. Galima teigti, kad Roma I reglamente atsiradusi imperatyvi nuostata pabrėžia leidėjo tikslą apsaugoti vartotoją jo gyvenamosios vietos teise, tačiau derinant su aptartu autonomijos principu palikti jam laisvę pasirinkti teisę, kuri negalės atimti jo gyvenamosios vietos teisės privalomų normų. Viena vertus, tiek Romos konvencijos 5 straipsnis, tiek Roma I reglamento 6 straipsnis veiktų vienodai, nes abejuose numatytas vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymas, tačiau, kita vertus, Roma I reglamento 6 straipsnio struktūra visų pirma pabrėžia vartotojo gyvenamosios vietos taikymą ir tik tada galimybę pasirinkti teisę. Galima teigti, kad tokiu būdu Roma I reglamentas labiau iškelia vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo pirmenybę, nei tai buvo numatyta Romos konvencijoje.

1.7. Išvados

Šioje pirmoje darbo dalyje buvo lyginama Romos konvencija su Roma I reglamentu siekiant išanalizuoti, kaip pasikeitė vartotojams taikytinos teisės nuostatos ir jų reguliavimas ir, ar Roma I reglamentas įtvirtino didesnę vartotojo apsaugą. Kadangi buvo aptarta nemažai aspektų, svarbu padaryti tam tikras šios dalies išvadas.

Visų pirma, Romos konvenciją pakeitęs Roma I reglamentas tapo efektyvesniu teisės aktu, nes jis jau taikomas tiesiogiai ES narėse, o taip pat leido atsirasti institucijai, kuriai suteikta kompetencija aiškinti šį reglamentą, o tai savaime naudinga ir vartotojui. Nepaisant šių formalių privalumų, akivaizdu, kad keičiant Romos konveciją Roma I reglamentu buvo siekiama tobulinti taikytinos teisės sutartiniams santykiams reglamentavimą, o kartu ir vartotojų sutartiniams santykiams taikytinos teisės klausimus.

Analizuojant šią darbo dalį, matyti, kad tam tikros nuostatos Roma I reglamente, lyginant su konvencija, pagerina vartotojų padėtį taikytinos teisės srityje, tačiau kai kurios nuostatos išliko nepakitusios arba nedaug keičiančios padėtį. Sveikintina tai, kad Roma I reglamentas jau labiau pabrėžia silpnesniosios šalies apsaugos aspektą bei numato tai preambulėje. Taip pat Roma I reglamentas padidina vartotojo apsaugą, lyginant su Romos konvencija šiais pakeitimais: detaliau išdėsto vartojimo sutartims taikytiną teisę, numato

virtotojo gyvenamosios vietos teisės taikymo imperatyvą bei neberiboja sandorio sudarymo konkrečioje teritorijoje ir įveda „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijų, o taip pat išplėčia specialios virtotojo apsaugos taikymo sritį įvairiems vartojimo sandoriams.

Visgi ypač svarbus aspektas, kurį atneša Roma I reglamentas – tai šiems laikams ir technologijoms bei naujiems sandorio sudarymo būdams pritaikytos nuostatos, „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus, kurios pakeičia Romos konvencijoje numatytas pasenusias ir nebeefektyvias normas. Viena vertus, reglamentas numatydamas platesnį situacijų spektrą apimančias sąlygas, kurioms esant taikoma virtotojo gyvenamosios vietos teisė padidina vartotojų apsaugą, kita vertus, dėl tokio išplėtimo gali pritrūkti teisinio aiškumo, tačiau tokio kriterijaus įvedimas būtent skirtas didinti vartotojų apsaugą.

Galbūt, keičiant Romos konvenciją buvo galima tikėtis dar didesnės apsaugos vartotojams dėl taikytinos teisės? Pavyzdžiui, nustatyti aktyvaus vartotojo apsaugą, kaip buvo minėta, toks pasiūlymas rengiant Roma I reglamentą buvo išreikštas, tačiau neįgyvendintas. Visgi, ar suabsoliutinti vartotojo apsaugą būtų protinga ir sąžininga verslo subjektų atžvilgiu? Tokie klausimai kilo ir Roma I reglamento rengėjams, manytina, kad dėl šios priežasties neatsirado tam tikros nuostatos, galinčios padidinti vartotojo apsaugą. Sutiktina, kad vartotojų apsaugos gerinimas priklauso nuo įvairių aplinkybių. Pavyzdžiui, tiek nuo minėto kompromiso su verslininkų interesais ieškojimo, tiek pačių nuostatų naudos ir trūkumų pasvėrimų, pavyzdžiui, pasiūlymas taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę be galimybės pasirinkti taikytiną teisę, nebuvo įtvirtintas Roma I reglamente būtent dėl laisvės pasirinkti svarbos. Taigi vartotojų apsaugos didinimas nėra atskiras ir nepriklausomas nuo kitų veiksmų, todėl, galbūt, turėtų būti vertinamas tam tikrame kontekste. Visgi atlikus šią analizę galima daryti išvadą, kad lyginant su Romos konvencija bei aptartais pasiūlymais, galbūt, Roma I reglamentas pakeitė nedaug, tačiau einama link vartotojo apsaugą didinančio ir jo interesus labiau ginančio reguliavimo. Vadinasi, galima sutikti su teisės mokslininkų teiginiu, kad Roma I reglamentą galima laikyti evoliucija, bet ne revoliucija⁴¹.

---

⁴¹ MAGNUS U.; MANKOWSKI, P. *Joint Response to the Green Paper on the conversion of the Rome convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a community instrument and its modernisation COM (2002) 654 final* [interaktyvus]. 2002 [žiūrėta 2015 m. gruodžio 20 d.] Prieiga per internetą:<http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_i/contributions/university_hamburg_en.pdf>,p. 41.

2. Roma I reglamento ir kitų teisės aktų santykis bei problematika

Vartotojams taikytinos teisės reglamentavime svarbus ne tik Roma I reglamentas ar šio pagrindu laikoma Romos konvencija, bet ir kiti ES aktai susiję su vartotojams taikytina teise. Būtent todėl negalima apsiriboti jau aptartų aktų analize, tačiau svarbu išnagrinėti Roma I reglamento santykį ir su kitais ES teisės aktais.

2. 1. Roma I reglamento santykis su Briuselis I reglamentu

Nors Briuselis I reglamentas nustato jurisdikcines taisykles, tačiau jis svarbus ir taikytinos teisės vartotojų sutartiniams santykiams srityje. Be kita ko, Roma I reglamentas tam tikras nuostatas perėmė iš Briuselis I reglamento⁴². Taigi svarbu aptarti, kiek šie reglamentai veikia kartu ir kiek atskirai, o taip pat jų sąveikos efektyvumą vartotojų apsaugai.

Roma I preambulės 7 punkte numatyta, kad šio reglamento materialinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų atitikti Briuselis I reglamentą. Taip pat 24 punkte numatytas Roma I reglamento suderinamumas su Briuselis I reglamento nuostata dėl „nukreiptos (susietos) veiklos“ sąvokos aiškinimo. Briuselis I reglamento 15 straipsnio 1 dalies c punktas (naujos redakcijos 17 straipsnis 1 dalies c punktas) įtvirtina šį kriterijų, leidžiantį taikyti specialią vartotojo apsaugą, jei sutartis buvo sudaryta su asmeniu, vykdančiu komercinę arba profesinę veiklą valstybėje narėje, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, arba kitu būdu tokią veiklą susiejančiu su minėta valstybe nare ar keliomis valstybėmis, įskaitant tą valstybę narę, ir jeigu sutartis priskiriama tokios veiklos sričiai. Remiantis Roma I reglamento preambule, reglamento 6 straipsnyje numatyti kriterijai turi atitikti minėtą Briuselis I reglamento straipsnį.

Toks „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus įtvirtinimas veda prie jurisdikcijos ir taikytinos teisės sinchronizavimo⁴³. Briuselio I 15 ir 16 straipsniai (naujos redakcijos 17 ir 18 straipsniai) numato vartotojo gyvenamosios vietos teisingumą, jei verslininkas kreipė į tą šalį savo veiksmus. Taigi tai garantuoja, kad teismas bus labiau suinteresuotas bei gerai išmanys savo valstybės teisę vartotojų bylose. Akivaizdu, kad kitos valstybės

---

⁴² Be toliau darbe aptariamo „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus, Roma I reglamentas perėmė ir platesnę 6 straipsnio taikymo apimtį, o to pasekoje daugiau vartotojų gali būti ginami šio straipsnio.

⁴³ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>, p. 273.

teismas gali sunkiau teisingai pritaikyti ne nacionalinę teisę, todėl vartotojas galėtų nukentėti dėl tokio teisingumo, net jei ir taikoma jo gyvenamosios vietos valstybės teisė. Briuselis I reglamento 16 straipsnis (nauja redakcija 18 straipsnis) numato, kad vartotojas gali pareikšti ieškinį kitai sutarties šaliai valstybės narės, kurioje yra tos sutarties šalies nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, teismuose arba savo nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose. Tuo tarpu verslininkas gali pareikšti ieškinį vartotojui tik valstybės narės, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose. Pastebėtina, kad tokiu reguliavimu vartotojas turi daugiau galimybių ir tai neleidžia jam atsidurti prastesnėje padėtyje prieš verslininką, juolab kad verslininkas gali pareikšti ieškinį tik vartotojo gyvenamosios vietos teisme. Taigi, vartotojui, kaip silpnesniajai šaliai, suteikiama didesnė apsauga prieš verslininką.

Aptartu sinchronizavimu, kai vartotojo apsauga derinama keliais aspektais, tiek taikytinos teisės, tiek teisingumo atžvilgiu, vartotojų interesai dar labiau ginami. Taigi šiuo aspektu Roma I ir Briuselis I reglamentų sąveika pagerina vartotojų padėtį.

Esama svarbios šių reglamentų sąsajos. Tiek Roma I reglamente, tiek Briuselis I reglamente yra pabrėžiama silpnesniosios šalies apsauga, kuria yra laikomas ir vartotojas. Nors pagrindinė jurisdikcijos taisyklė yra remtis atsakovo gyvenamąja vieta, tačiau Briuselis I reglamento preambulės 13 punktą (nauja redakcija 18 punktą) nustato, kad kalbant apie draudimo, vartotojų ir darbo sutartis, silpnesnioji šalis turėtų būti ginama pagal jurisdikcijos taisykles, kurios yra palankesnės tokios šalies interesams negu bendrosios taisyklės.

Visgi, analizuojant „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijų Roma I ir Briuselis I reglamentuose pastebėtina skirtinga jų apibrėžtis. Pavyzdžiui, Roma I reglamente nurodomas verslininko veiklos nukreipimas į vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybę, o Briuselis I reglamente pabrėžiamas veiklos nukreipimas į valstybę narę, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta. Taigi Briuselis I reglamento nuostatose nurodomas ryšys su ES valstybe nare, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta. Tačiau, minėta, kad Roma I reglamento preambulės 24 punktą reikalauja siekiant suderinamumo su Briuselis I reglamentu, daryti nuorodą į „susietos veiklos“ sąvoką, kaip vartotoją apsaugančios priemonės taikymo sąlygą, kuri turi būti vienodai aiškinama abėjuose reglamentuose.

Remiantis tokia preambulės nuostata, gali būti daroma išvada, kad Roma I reglamente numatyti „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijai taip pat turėtų būti siejami su valstybe nare, nors normoje (Roma I reglamento 6 straipsnis) tai ir nėra nurodyta. Klausimas, ar tokia nuostata, nors ir nėra aiškiai numatyta pačiame Roma I reglamento 6

straipsnyje, neriboja vartotojo? Makso Planko institutas, komentuodamas Roma I reglamento projektą, būtent išbraukė tokią nuorodą į valstybes nares iš reglamento 6 straipsnio bei nurodė, kad toks apibrėžimas gali riboti vartotoją, todėl Reglamento 6 straipsnis turėtų numatyti nuostatos taikymą nepriklausomai nuo, to kur yra vartotojo gyvenamoji vieta⁴⁴. Taigi atrodo, kad toks nuostatos neįtraukimas turėtų palikti 6 straipsnio taikymo platesnį variantą. Pavyzdžiui, tarptautinės privatinės teisės profesoriaus Francisco J. Garcimartín Alférez nuomone, galutinė Roma I reglamento norma išlaiko taikymo universalumą ir suteikia apsaugą tiek ES, tiek ne ES vartotojams, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos⁴⁵.

Kalbant apie taikymo universalumą, kaip ir Romos konvencijoje, jis nustatytas ir Roma I reglamento 2 straipsnyje, kuris teigia, kad šiame reglamente nurodyta teisė taikoma net jei ši teisė nėra valstybės narės teisė. Roma I reglamentas taikomas ES valstybėms narėms, tačiau taikytina teisė gali būti ir trečiosios šalies. Manytina, kad toks universalumas nereiškia, kad reglamentas taikomas trečiųjų šalių sandoriams, tačiau teisės mokslininkai teigia, kad Roma I reglamentas gali būti taikomas ir sandoriui, kurio šalys neturi gyvenamosios vietos valstybėje narėje, tačiau dėl tam tikrų priežasčių pradėjo bylinėtis ES valstybės narės teismuose⁴⁶. Pavyzdžiui, situacija, kai prancūzų kompanija perka iš šveicarų kompanijos laikrodžius ir jų sandoris numato Prancūzijos teismų jurisdikciją. Tokiu atveju, būtų žiūrima, ar nėra tarptautinių sutarčių, ar sandoris sudarytas po reglamento įsigaliojimo ir taip nusprendžiama, ar taikyti Roma I reglamentą⁴⁷. Vadinasi, Roma I reglamentas gali būti taikomas ir ne ES valstybei, priklausomai nuo to, ar bylą sprendžia ES valstybės narės teismas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomone, Roma I reglamente įtvirtintu 2 straipsniu laikomasi visuotinai pripažinto kolizijos reguliavimo standarto, pagal kurį kolizijos atveju draudžiama kitų teisinių sistemų diskriminacija. Jei tam tikroje teisinėje sistemoje rasti sąsajų elementai koku nors atveju padeda rasti sprendimą, negali būti jokio skirtumo, ar tai ES teisinė sistema, ar ne⁴⁸. Taigi, dėl trečiųjų šalių teisės

---

⁴⁴ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>269 psl.

⁴⁵ GARCIMARTIN ALFEREZ, F. The Rome I Regulation: Much ado about nothing? [interaktyvus]. The European Legal Forum (E) 2-2008, 61 – 80. [žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.simons-law.com/library/pdf/e/884.pdf>>, p. 71.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 62.

⁴⁷ BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation: volume 1*. New York: JURIS, 2010, p. 659.

⁴⁸ OL 2006 C 318 C, p. 56

taikymo klausimų nekyla, tačiau kaip taikomas šis reglamentas, kai, pavyzdžiui, sandoris sudaromas su trečiosiomis šalimis, o viena iš sandorio šalių yra vartotojas, negyvenantis valstybėje narėje. Remiantis prieš tai aptarta situacija, Roma I reglamentas gali apsaugoti ir ne ES valstybės narės vartotoją, jei būtų nagrinėja ES valstybės narės teismas ir taiko reglamentą bei jo 6 straipsnį. Galima suformuluoti konkrečią situaciją, Šveicarijoje gyvenantis vartotojas sudaro sandorį su Lietuvos įmone ir pasirenka šiuo sandoriu Lietuvos teismų jurisdikciją. Lietuvos teismas, jei nėra kitų tarptautinių sutarčių ir atitinka taikymo laike sąlygas, galėtų taikyti Roma I reglamentą ir sandoriui atitikus taip pat pritaikyti 6 straipsnį, ir tokiu atveju taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę – Šveicarijos teisę, kadangi Roma I reglamento 6 straipsnis nenumato, kad vartotojo gyvenamoji vieta turi būti ES valstybėje narėje. Tuo tarpu, Briuselis I reglamentas specialios jurisdikcijos taisyklę taiko tik vartotojui turinčiam gyvenamąją vietą valstybėje narėje.

Nors, galbūt, Roma I ir Briuselis I reglamentai sąmoningai numato skirtingą taikymo apimtį, atsižvelgiant į teisės mokslininkų nuomones bei minėtą Roma I reglamento preambulės nuostatą, kuri nukreipia į Briuselis I reglamentą, kyla neaiškumų, kokia visgi apimtimi taikomi minėti straipsniai. Toks reglamentavimas gali klaidinti dėl įstatymo leidėjo tikslo. Tampa neaišku, ar toks tikslas yra ginti vartotoją, kurio gyvenamoji valstybė yra valstybė narė, ar ginti ir tokį vartotoją, kurio gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje, o trečiojoje šalyje. Manytina, kad šis netikslumas gali klaidinti ir vartotoją, nes pritrūkstant teisinio aiškumo, tai yra, ko vartotojas gali tikėtis iš šio reglamentavimo. Siekiant kuo labiau apsaugoti bet kurį vartotoją, nukreipimo į valstybes nares neturėtų būti, tačiau jei leidėjo tikslas visgi yra apriboti vartotojus tam tikra teritorija, kaip tai padaryta Briuselis I reglamente, siūlytina tokią nuostatą įtraukti ir į reglamento 6 straipsnį, kuriame ir apibrėžiamas „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus, o ne tik preambulės pagalba nukreipti į Briuselis I reglamentą.

Pažymėtina, kad Roma I ir Briuselis I reglamentai ypač siejami dėl „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus, nes būtent iš pastarojo jį perėmė Roma I reglamentas, tačiau dėl savo specifiškumo plačiau šis kriterijus bus aptariamas atskiroje dalyje būtent remiantis Briuselis I reglamente įtvirtinta nuostata bei jos aiškinimu.

2.2. Roma I reglamento santykis su vartotojų teises ginančiomis direktyvomis

Speciali apsauga vartotojui gali būti pasiekama 2 metodais: tai materialinės teisės unifikavimas, kuris pasiekiamas direktyvomis arba sukuriamos kolizinės taisyklės,

pavyzdžiui, numatytos reglamentuose⁴⁹. ES teisei būdinga tendencija vartojimo sutarčių teisės direktyvose ne tik unifikuoti materialinę teisę, bet tam tikru būdu nustatyti vartotojų apsaugos kolizines normas. Manytina, kad svarbu aptarti šių direktyvų privalumus, trūkumus bei veikimą Roma I reglamento atžvilgiu.

Reikšmingas aktas dėl vartotojams taikytinos teisės – tai Tarybos Direktyva 93/13/EEB 1993 m. balandžio 5 d. dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais⁵⁰ (toliau - Nesąžiningų sąlygų direktyva). Ji buvo priimta dar gerokai prieš Roma I reglamentą ir buvo viena pirmųjų direktyvų, kurioje nustatytos atitinkamos taikytinos teisės nuostatos. Šios direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybės narės imasi reikiamų priemonių, siekdamos užtikrinti, kad vartotojas neprarastų šia direktyva teikiamos apsaugos, sutarčiai taikytina teise pasirenkant bendrijai nepriklausančios valstybės teisę, jei pastaroji yra artimai susijusi su valstybių narių teritorija. Šia norma siekiama apsaugoti vartotojus, kai pasirenkama kitos nei ES valstybės narės teisė. Minėta norma nustato platesnę vartotojų apsaugą nei nustatė Romos konvencijos 5 straipsnis ir nustato Roma I reglamento 6 straipsnis, neapsiribodama tam tikromis vartojimo sutarčių rūšimis bei tam tikrų aplinkybių nustatymu. Iš šios normos matyti, kad ji nenustato taikytinos teisės, tačiau įpareigoja ES valstybes nars sukurti direktyvos tikslus atitinkančias nacionalines kolizines normas. Skirtingai nuo Romos konvencijos ir Roma I reglamento, Nesąžiningų sąlygų direktyvą įgyvendinančios normos taikomos nepriklausomai nuo aktyvaus ar pasyvaus vartotojo, bet nuo to, kiek situacija turi glaudų ryšį su ES valstybe nare. Tai reiškia, kad skirtingai nei numato Roma I reglamentą, pagal šią direktyvą gali būti ginamas ir aktyvus vartotojas. Nesąžiningų sąlygų direktyvą, turi būti taikoma tik tais atvejais, kai sutartis yra artimai susijusi su ES valstybių narių teritorija⁵¹. Manytina, kad keičiant Romos konvenciją Roma I reglamentu, pastarajame būtent įtraukta panaši nuostata siekiant apsaugoti vartotoją pasirinkus ne ES teisę, kaip tai jau numatė ir direktyva.

Tokios direktyvos nuostatos atskleidžia jų kūrėjų siekį sustiprinti vartotojo pasitikėjimą, kai šie gali tikėtis lygių teisių, nepaisant to, kur įvyko sandoris. Pažymėtina, kad Nesąžiningų sąlygų direktyva garantuojama apsauga taikoma visiems vartotojams, neatsižvelgiant į tai, ar vartotojas pagal pilietybę, gyvenamąją vietą, nuolatinę gyvenamąją vietą yra susijęs su valstybe nare ar trečiąja valstybe⁵². Taigi direktyva

⁴⁹ BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation*: volume 1. New York: JURIS, 2010. p. 1091.

⁵⁰ OL 1993 L 95, *Specialusis leidimas*, 15 skyrius, 2 tomas, p. 288.

⁵¹ BUBLIENĖ, Danguolė. Tarptautinės privatinės teisės normos ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006, Nr. 59, 28-46. p. 38.

⁵² *Ibid.*, p. 40.

sukuria papildomą apsaugą lyginant su kitais aktais. Taip pat ypač apsaugo vartotoją, nes teleologiškai aiškinant, numato direktyvos taikymą tada, kai kitų šalių normos, į kurias nukreipia taikytina teisė nustato mažesnę vartotojų apsaugą⁵³. Taigi nereiškia, kad reikia taikyti nacionalinę teisę, įgyvendinančią ES teisę, neatsižvelgiant į tai, kuri teisė tam tikru atveju yra palankesnė, tai yra, vartotojas apsaugomas palankesnėmis jam normomis. Tuo tarpu Roma I reglamento 6 straipsnio 2 dalis numato, kad joks pasirinkimas negali atimti iš vartotojo apsaugos, kurią jam teikia nuostatos, nuo kurių negalima nukrypti susitarimu pagal vartotojo gyvenamosios vietos teisę. Gali kilti klausimas, ar vartotojas šiuo atveju gali pasirinkti palankesnę teisę. Teisės profesorės Giesela Ruhl teigimu, jei pasirinkta teisė suteikia daugiau apsaugos, ji ir turėtų būti taikoma sandoriui. Jei pasirinkta teisė suteikia mažiau apsaugos, tokiu atveju taikomas teisės mišinys (angl. *law mix*), kuris susideda iš pasirinktos teisės ir privalomų vartotojo gyvenamosios vietos teisės normų⁵⁴. Teleologiškai aiškinant, leidėjas turėtų siekti kuo geriau apsaugoti vartotojo interesus, todėl panašiai kaip ir aptartos direktyvos atveju, taikoma ta teisė, kuri yra palankesnė vartotojui, todėl, kai pasirinkta teisė palankesnė, šis neprivalėtų remtis savo gyvenamosios vietos teisės imperatyviomis normomis. Visgi pagal Roma I reglamentą, tuo atveju, kai pasirinkta teisė yra mažiau palanki, vartotojas galės gintis tik imperatyviomis savo gyvenamosios vietos normomis, o kitos nuostatos bus taikomos pagal tą teisę, kuri buvo pasirinkta.

Taikytinos teisės atžvilgiu, svarbios ir kitos direktyvos, padedančios užtikrinti vartotojų apsaugą tam tikrose srityse. Pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. Spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB⁵⁵ (toliau - VTD) ypač svarbi sandoriams sudarytiems nuotoliniu būdu ar ne prekybai skirtose vietose. Visiškas kai kurių pagrindinių reglamentavimo aspektų suderinimas gali padidinti teisinį tikrumą vartotojams. Taigi galima remtis viena reglamentavimo sistema, pagrįsta aiškiai apibrėžtomis teisinėmis sąvokomis, visoje Sąjungoje reglamentuojančiomis tam tikrus vartotojų sutarčių aspektus⁵⁶. Tokiu suderinimu galima panaikinti taikytinos teisės problemas, nes tiek vartotojas, tiek verslininkas ES lygiu ir tam tikroje srityje gali remtis šia direktyva nesirenkant

---

⁵³ *Ibid.*, p. 38.

⁵⁴ RUHL, Giesela. Consumer Protection in Choice of Law [interaktyvus]. *Cornell International Law Journal*, Vol. 44, Article 4 (2011) [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1779&context=cilj>>, p. 591.

⁵⁵ OL 2011 L 304, p. 64.

⁵⁶ *Ibid.*, preambulės 7 punktas.

konkrečios šalies teisės taikytinos jų santykiams. VTD nustatyta, kad ši direktyva yra imperatyvaus pobūdžio. Tai reiškia, kad nacionalinės teisės nuostatos, kurios įgyvendina šią direktyvą, taip pat turi būti imperatyvios, nuo jų šalys negali nukrypti. Atitinkamai atsižvelgiant į Romos I reglamento 6 straipsnį, vartotojui bus garantuojama ta apsauga, kuri yra suteikiama VTD⁵⁷. Be kita ko, šios direktyvos preambulės 58 punkte nurodyta, kad iš vartotojo negali būti atimta pagal šią direktyvą suteikiama apsauga. Jei sutartims taikoma trečiosios valstybės teisė, sprendžiant, ar vartotojams taikoma šioje direktyvoje numatyta apsauga, reikėtų vadovautis Roma I reglamentu. Taigi, galima teigti, kad atitinkant tam tikras sąlygas, VTD nuostatos gins vartotoją net ir pasirinkus kitą taikytiną teisę. Pavyzdžiui, pasirinkus ne ES šalies teisę, vartotojas ir pagal Roma I reglamentą turės galimybę remtis savo gyvenamosios vietos teisės privalomomis normomis, o tai reiškia ir VTD numatytais nuostatomis įtvirtintomis nacionalinėje teisėje.

Taigi, direktyvose numatytos normos, kurios turi būti perkeltos į nacionalinę teisę, ir kurios yra imperatyvios, apsaugos vartotoją pasirinkus kitą teisę, nes ši teisė pagal Roma I reglamentą tam tikrais atvejais negalės atimti vartotojo gyvenamosios vietos imperatyvių normų taikymo. Vadinasi, perkėlus direktyvų normas į nacionalinę teisę ir numatant jų imperatyvumą, jos gali būti naudingos vartotojui ir pagal Roma I reglamentą, o taip atsiranda ir tam tikras šių aktų santykis. Taigi, valstybė siekdama kuo geriau apsaugoti vartotoją taikytinos teisės atžvilgiu turi efektyviai perkelti direktyvų nuostatas apsaugančias vartotoją, o vienas iš variantų ir yra numatyti tokių nuostatų imperatyvumą.

Taip pat direktyvos, numatančios vartotojo apsaugą, bus naudingos vartotojui, kai sudarant sandorį su ES valstybės narės šalimi bus pasirinkta tos valstybės teisė, nes ta valstybė narė turės būti įtvirtinusi šią direktyvą ir savo teisėje, ir vartotojas pagal šią teisę taip pat gaus apsaugą. Vis dėlto direktyvas kiekviena valstybė priima savo nuožiūra, todėl kiekviena valstybė gali įtvirtinti normas skirtingai, tačiau šios direktyvos sukuria bent jau minimalią apsaugą vartotojui.

Viena vertus, direktyvos numato papildomą apsaugą, kita vertus, kolizines taisykles nevienodai nustatantys Roma I reglamentai ir vartotojų teises ginančios direktyvos gali sukelti tam tikrą nenuoseklumą. Roma I reglamento 23 straipsnis nurodo, kad šis reglamentas neturi įtakos tam, kaip taikomos bendrijos teisės nuostatos, kuriomis tam tikrais klausimais nustatomos su sutartinėmis prievolėmis susijusios teisės kolizijos taisyklės. Vadinasi, siekiant apsaugoti bendrijos teisę sukuriami dviejų tipų nuostatų

---

⁵⁷ BUBLIENĖ, Danguolė. Vartotojų teisių direktyvos perkėlimas į Lietuvos teisę – tolesnis vartotojų apsaugos teisės dekodifikavimas ar kodifikavimas? Vilnius: *Teisė*, 2012, Nr. 83. p. 49.

apsauga⁵⁸. Roma I reglamento 3 straipsnio 4 dalyje numatytos kolizinės taisyklės skirtingai formuluojamos ir skirtingai veikia nei numatytos taisyklės vartotojų direktyvose, todėl čia galima išvelgti problematiką. Mintėtojo 3 straipsnio 4 dalis taikoma visiems sandoriams, tiek sudarytiems tarp profesionalų, tiek tarp privačių asmenų, o tuo tarpu Nesąžiningų sąlygų direktyvos nuostatos būtent skirtos profesionalų ir privačių asmenų (vartotojų) santykiams. Aptariama reglamento nuostata nurodo, kad tais atvejais, kai visi kiti situacijai svarbūs elementai pasirinkimo metu yra vienoje ar keliose valstybėse narėse, šalių pasirinkta kita nei valstybės narės taikytina teisė tinkamais atvejais neturi kliudyti taikyti bendrijos teisės nuostatų, kaip jos įgyvendinamos ginčo nagrinėjimo vietos valstybėje narėje, nuo kurių negali būti nukrypstama susitarimu. Taigi, pastebėtina, kad ši nuostata nurodo elemento buvimą tam tikroje valstybėje narėje, o tuo tarpu, Nesąžiningų sąlygų direktyva nurodo artimą sąsają su valstybių narių teritorija. Viena vertus, Roma I reglamente yra numatytas straipsnis dėl santykio su kitomis bendrijos nuostatomis ir norint apsaugoti vartotoją sandoriui pasirinkus ne ES valstybės narės teisę, šis nurodytų taikyti direktyvos 6 straipsnį. Kita vertus, tokie nuostatų formulavimo ir taikymo skirtumai gali nulemti teisinį neaiškumą.

Kadangi direktyvos daugiausia nenukreipia į tam tikrą teisę, o tiesiog suvienodina vartotojų apsaugą ES valstybėse narėse, vartotojas bet kurioje valstybeje narėje gali tikėtis panašios apsaugos ir tai paskatina pasitikėjimą tarptautiniais sandoriais, svarbiausia, kad valstybės tinkamai perkeltų direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę. Viena vertus, manytina, kad kuo mažiau skirtingų teisės aktų reguliuoja tą pačią sritį, tuo aiškiau ir paprasčiau taikyti teisę. Kita vertus, tam tikrais atvejais skirtingi aktai papildo vienas kitą, nes vienas aktas tiesiog nepajėgus apimti visas sritis tiek dėl valstybių teisinių skirtumų, tiek dėl normų apimties, kurias reikėtų unifikuoti. Be kita ko, direktyvos numatytos ir Roma I reglamento 6 straipsnio 4 dalyje, kaip papildančios nuostatų taikymą, o 6 straipsnio netaikymo atveju, vartotojui direktyvos gali padėti, kaip kitoje valstybėje įtvirtinta teisė. Visgi, galbūt, būtų efektyviau, jei vartotojų direktyvos numatytų tik materialinę teisę, o kolizines taisykles paliktų Roma I reglamentui.

Nors Roma I reglamentas nenustato apsaugos aktyviam vartotojui, visgi, galima teigti, kad aktyvus vartotojas, kuris keliauja iš vienos ES šalies į kitą ir ten perka prekes, iš dalies yra apsaugotas. Tokią apsaugą suteikia direktyvos, kurios suvienodina tam tikras nuostatas vartotojų atžvilgiu ES valstybėse narėse. Taigi direktyvos taip pat labai svarbios taikytinos teisės vartotojų sutartiniuose santykiuose reglamentavime. Dažnai kyla

---

⁵⁸ RUHL, Giesela. Choice of Law and Choice of Forum in the European Union: Recent Developments [interaktyvus]. Hart Publishing, Oxford 2010 [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1604615&download=yes>.

diskusijų, kad apskritai reikėtų kuo daugiau normų suvienodinti taip, kaip tai padaryta tam tikromis direktyvomis. Vis dėlto, toks procesas būtų per daug sudėtingas, o galbūt ir neįmanomas, todėl pasilieka ir ties taikytiną teisę nustatančiais aktais, kurie tik nukreipia į tam tikrą teisę, o ne vienodina teisės normas.

3. Šalių autonomijos principas pasirenkant taikytiną teisę vartojimo sutartiniuose santykiuose

Sutarčių laisvės principu pagrįsta civilinė, o kartu ir sutarčių teisė. Teisės doktrinoje sutarties laisvės principas dar vadinamas ir sutarties šalių autonomijos principu. Lietuvoje šį principą įtvirtina ir aukščiausios teisinės galios teisės aktas - Lietuvos Respublikos Konstitucija, taip pat jis nustatytas LR Civiliniame kodekse 1.2 straipsnyje⁵⁹, kuriame įtvirtinti civilinių teisinių santykių reglamentavimo principai, o detalizuojamas kituose šio kodekso straipsniuose. Šalių pasirinkimo laisvė numatyta ir Romos konvencijoje, bei Roma I reglamente. Roma I reglamento preambulėje 11 punkte nurodyta, kad šalių laisvė pasirinkti taikytiną teisę turėtų būti vienas pagrindinių teisės kolizijos taisyklių, susijusių su sutartinėmis prievolėmis, elementų. Tai parodo, kad sutarčių laisvės principas pasireiškia ir laisvėje pasirinkti taikytiną teisę. Taigi, akivaizdu, kad sutarties laisvės principas yra aktualus sutartiniuose santykiuose, tačiau jis ypač pabrėžiamas ir sutartinėms santykiams taikytinos teisės srityje. Teisės doktrinoje, dėl šio principo kyla nemažai diskusijų, todėl šioje darbo dalyje svarbu išsiaiškinti šalių autonomijos principo taikymo apimtį, galimą problematiką, būtent tiek, kiek tai susiję su taikytinos teisės pasirinkimu vartotojų sutartiniuose santykiuose. Tai yra, kaip šis principas pasireiškia norint pasirinkti taikytiną teisę, kokia šio principo esmė, problematika ir, ar jo taikymo būdas tinkamai apsaugo vartotoją taikytinos teisės srityje.

Nors laisvės principas pasirenkant taikytiną teisę yra labai pabrėžiamas ir numatomas kaip vienas pagrindinių principų visgi šis principas, kaip ir kiekvienas teisės principas, nėra absoliutus, jis gali turėti tam tikras ribas. Neretai sutartinių teisinių santykių dalyvių padėtis dėl objektyvių priežasčių: skirtingo profesinio statuso, patirties, informacijos, specialių žinių stokos, materialinės padėties, būtinybės patenkinti būtinuosius poreikius ar kitų aplinkybių yra akivaizdžiai nelygiavertė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad sutarties laisvės principas sudarant sutartį yra tinkamai įgyvendinamas, jeigu civilinių teisinių santykių subjektai yra lygiavertės padėties. Jeigu kuris nors šių santykių subjektas dominuoja kito atžvilgiu, gali kilti abejonių dėl sutarties šalių lygybės nustatant sutarties sąlygas, išskyrus atvejus, kai šios nustatytos imperatyviųjų teisės normų⁶⁰. Taigi, dėl minėtų priežasčių galima sakyti, kad vartotojas laikomas nelygiavertėje padėtyje su verslininku, todėl siekiant apginti šios

---

⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės Žinios*, Nr. 74-2262, 2000.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-579/2008.

silpnesniosios sutarties šalies teises ir teisėtus interesus, sutarties laisvės principas gali būti ribojamas įstatymo. Dėl tokio vartotojo ir verslininko nelygiavertiškumo sutartiniuose santykiuose su vartotojais negali būti remiamasi vien sutarčių laisvės principu – būtinos teisės normos, saugančios silpnesniąją šalį ir įpareigojančios verslininką atsižvelgti į vartotojo interesus. Tokia sutarčių teisėje susiformavusi silpnesniosios sutarties šalies apsaugos doktrina tapo pagrindu valstybei įsikišti į šalių sutartinius teisinius santykius ir ribojant sutarties laisvės principą nustatyti specialų vartojimo sutarčių teisinį reglamentavimą.

Taigi, sutarties laisvės principas, o taip pat ir teisė pasirinkti taikytiną teisę gali būti ribojami siekiant apsaugoti visuomenės ir silpnesnės šalies interesus. Nors numatytoji teisė pagal Roma I reglamento 6 straipsnį yra vartotojo gyvenamosios vietos teisė, šalys gali pasirinkti ir kitą teisę. Šalių autonomijos ribojimas reiškia, kad susiklosčius sutartiniams vartojimo santykiams šalys gali pasirinkti taikytiną teisę, tačiau esant tam tikroms sąlygoms (sąlygoms, tenkinančioms 6 straipsnio taikymą) vartotojui išliks galimybė remtis jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisės imperatyviomis normomis. Vadinasi, kad ir kokią teisę pasirinktų šalys, vartotojas galės gintis savo gyvenamosios vietos imperatyviomis normomis, net jei ir sutartyje nurodytų, kad taikoma tik pasirinkta teisė. Tokia nuostata buvo numatyta ir Romos konvencijoje. Giuliano - Lagarde ataskaitoje dėl šios konvencijos teigiama, kad šalių pasirinkimas neturi neigiamai paveikti imperatyvių valstybės, kurioje vartotojas nuolat gyvena, normų, kita vertus, šių rūšių sutartyse pirkėjo teisė (silpnesnės šalies teisė) turi dominuoti prieš pardavėjo teisę⁶¹. Roma I reglamento preambulėje 23 punkte net nurodyta, kad sutartyse su šalimis, kurios yra silpnesnės, šios šalys turėtų būti apsaugotos tokių teisės kolizijos taisyklių, kurios šioms šalims yra palankesnės nei bendrosios normos. Kadangi, kaip minėta, vartotojai pripažįstami silpnesniaja šalimi, būtent todėl tiek Romos konvencijoje, tiek Roma I reglamente yra numatyti atskiri straipsniai dėl taikytinos teisės vartotojų sutartims ir juose įtvirtinti specialūs apsauginiai pasirinkimo ribojimai, o taip pat ir vartotojo galimybė nukrypti nuo pasirinkimo.

Taigi, teisė pasirinkti taikytiną teisę remiasi sutarčių laisvės principu, kuris nurodomas, kaip vienas svarbiausių šalių autonomijos principų. Iš to kas aptarta, akivaizdu, kad tokia šalių autonomija gali būti apribota ir yra ribojama siekiant apsaugoti vartotoją, kuris dažnai dėl savo padėties ir žinių trūkumo palyginti su verslininku gali

---

⁶¹ GIULIANO, M.; LAGARDE, P. Council Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (OL 1980 C 282) [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031(01):EN:HTML)>

pasirinkti ar sutikti su tokia taikytina teise, kuri jo deramai neapgintų, būtent jei nebūtų numatyto ribojimo. Vartotojui, kaip mažiau patirties turinčiai šaliai, „namų teisė“ yra daug artimesnė, suprantamesnė jau vien kalbos atžvilgiu, o tai gali padėti kilus ginčui⁶².

Visgi tiek laisvė pasirinkti taikytiną teisę, tiek šios laisvės ribojimas gali būti vertinami skirtingai. Pavyzdžiui, šalių pasirinkimo laisvės principą T. Wilhelmssonas vertina neigiamai teigdamas, kad jis išreiškia sutarties laisvės filosofiją, kuri prieštarauja vartotojų apsaugos poreikiams, nes vartotojas paprastai negali pakeisti pasirinktos teisės sąlygos, kuri yra standartinėse sutartyse⁶³. Kaip žinoma, tam tikruose vartotojų sandoriuose, pavyzdžiui, sudaromiems internetu, verslininkas gali vienašališkai numatyti nuostatą, su kuria vartotojas dažnai sutinka į ją neįsigilinęs. Tokius internetinius puslapius verslininkas sukuria iš anksto ir gerai apgalvojęs visus niuansus, jis gali numatyti tokią teisę, kuri jam patogiau, tuo tarpu vartotojas šių sąlygų arba nenagrinėja, arba jų nesupranta. Susiklosčius tokiai situacijai vartotojas atsiduria blogesnėje padėtyje nei verslininkas. Kadangi sąlygos dažniausiai būna standartinės, mažai tikėtina, kad vartotojo intencijos turės įtakos, nes šalys dėl šių sąlygų atskirai nesitaria. Verslininkui tai gali būti puiki terpė piktnaudžiavimui. Būtent siekiant išvengti piktnaudžiavimo šalių autonomijos principu ir apsaugoti vartotojus yra numatytas tam tikras jo ribojimas, leidžiantis taikyti vartotojo gyvenamosios vietos imperatyvias normas nepriklausomai nuo išreikšto pasirinkimo. Visgi tokia taisyklė numato vartotojui apsaugą tik imperatyvių normų, tačiau kitos nuostatos būtų taikomos pagal pasirinktą teisę. Galima teigti, kad toks šalių autonomijos ribojimas apsaugo tik iš dalies, kiek tai susiję su imperatyviomis normomis, o kitos pasirinktos teisės normos bus taikomos nors ir neatitiks vartotojo interesų. Be kita ko, tai gali lemti, kad sandoriui bus taikomos skirtingos teisės (angl. *law mix*), o tai gali sąlygoti aukštesnes sandorio bei ginčo sąnaudas, o taip pat ir teisinį neaiškumą.

Galima svarstyti ir apie kitus būdus apsaugoti vartotoją, tokius kaip šalių autonomijos pasirinkti taikytiną teisę vartojimo santykiuose panaikinimas. Pavyzdžiui, nustatyti, kad vartojimo santykiuose visada būtų taikoma vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Tokiu atveju, jei visose situacijose būtų taikoma vartotojų gyvenamosios vietos teisė, neproporcingai gali nukentėti verslininkai, kyla klausimas ar tai galėtų būti pateisinama vien dėl vartotojų gerovės, juolab kad tam tikru aspektu nuo verslininkų

---

⁶² HEALY, J., J. Consumer Protection Choice of Law: European Lessons for the United States [interaktyvus]. *19 Duke Journal of Comparative & International Law* 535-558 (2009) [žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.] Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1284&context=djcil>>, p. 549.

⁶³ HOWELLS, G.; WILHELMSSON, T. EC consumer law. Aldershot - Brookfield USA - Singapore - Sidney: Dartmouth Publishing Company Limited; Ashgate Publishing Company, 1997, p. 271. Iš: BUBLIENĖ, Danguolė. Tarptautinės privatinės teisės normos ir Nesažiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006, Nr. 59, 28-46. p. 30.

gerovės gali priklausyti ir vartotojų gerovė. Tai yra, per daug suvaržytas verslininkas gali nebevykdyti veiklos, o nuo to nukentės ir vartotojas, todėl reikalinga tam tikra pusiausvyra. Kita vertus, galimas ir kitas variantas, kuris buvo numatytas ir Roma I reglamento pasiūlyme. Tiesiog nenumatyti galimybės pasirinkti kitos teisės nei vartotojo gyvenamosios vietos teisė, kai verslininkas ateina pas vartotoją, tai yra, kai sutartis atitinka tam tikras numatytas sąlygas, kurios ir yra nustatytos Roma I reglamento 6 straipsnyje. Tokiu būdu, tai ne taip pažeistų verslininkų interesus, nes būtų reikalaujama veiklos nukreipimo ir, galbūt, sumažintų situacijų, kai pats vartotojas pasirenka sau mažiau palankią teisę. Tačiau, kaip jau buvo aptarta, toks visiškas laisvės apribojimas gali vartotojui būti ir nenaudingas, pavyzdžiui, pasirinkta kitos šalies teisė jam gali būti net palankesnė nei jo gyvenamosios vietos teisė, taigi, ribojant galimybę pasirinkti, jis netektų galimybės būti geriau apsaugotas kitos, galbūt labiau pažengusios vartotojų srityje šalies teisės. Tokios nuostatos neįtvirtinimas parodė šalių autonomijos principo svarbą vartotojų santykiuose.

Egzistuoja įvairių šalių autonomijos principo modelių ir jo ribojimo variantų. Pavyzdžiui, Kinijos tarptautinė privatinė teisė leidžia pasirinkti sandoriui taikytiną teisę tik vartotojui. Tai reiškia, kad verslininkas negali pasirinkti taikytinos teisės, todėl galima išvengti jo piktnaudžiavimo savo stipresne padėtimi⁶⁴. Svarstyтина, ar toks variantas yra efektyvesnis, tačiau yra parodoma, kad siekiant apsaugoti vartotoją galima rasti įvairių būdų remiantis kitų valstybių ar teisės sistemos pavyzdžiais. Net neieškant pavyzdžių taip toli, panašus modelis numatytas ir Briuselis I reglamente, kai vartotojas gali rinktis kur išskelti bylą, o verslininkas ne.

Kai vienuose santykiuose šalių autonomijos principas laikomas pagrindu ir vertybe, kituose tinkamai šio neįgyvendinus jis gali pakenkti. Akivaizdu, kad sutarties laisvės principas pats savaime yra labai svarbus sutartiniuose santykiuose, tačiau laisvės pasirinkti taikytiną teisę vartotojų sutartiniuose santykiuose atžvilgiu situacija sudėtingesnė ir reikalaujanti daugiau diskusijų. Todėl siekiant apsaugoti vartotoją, kaip matoma, gali kilti klausimų dėl to, kuris šalių autonomijos modelis yra priimtinausias arba kokia apimtimi šis principas turėtų būti ribojamas. Manytina, kad leidžiant šalims pasirinkti taikytiną teisę, vartotojas turėtų būti laikomas tokioje pozicijoje, kuri būtų ne blogesnė nei taikant jo gyvenamosios vietos teisę. Tai reikštų, kad jei pasirinkta teisė mažiau palanki nei vartotojo gyvenamosios vietos, tada turėtų būti taikoma gyvenamosios vietos teisė, neapsiribojant tik imperatyvių normų apsauga. Toks reguliavimas, galbūt,

---

⁶⁴ LIU, Ziyu. *Consumer Protection in Choice of Law: European Lessons for China* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2016 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=493250>>, p. 23.

būtų geriausias siekiant apsaugoti vartotoją, bet remiantis praktika ne taip lengvai įgyvendinamas. Šiuo metu pagal Roma I reglamento 6 straipsnį, kaip minėta anksčiau, pasirinkus sandoriui taikytiną teisę, kuri mažiau palanki vartotojui, šis gali remtis tik imperatyviomis jo gyvenamosios vietos normomis. Vadinasi, pasirinkęs kitą teisę vartotojas gauna tik minimalią apsaugą. Nepaisant minėtų trūkumų, galima manyti, kad šiuo metu ES pasirinktas vartotojo apsaugos būdas - autonomijos principo ribojimas dėl taikytinos teisės - yra proporcingas bei adekvatus, nes vartotojui ne tik išlieka galimybė pasirinkti, bet jis yra apsaugotas savo gyvenamosios vietos teisės imperatyvių normų. Tai tarsi vidurys tarp neriboto laisvės pasirinkti taikytiną teisę principo ir tarp visiško šio principo apribojimo. Nors, galbūt, būtų įmanoma galvoti apie tobulesnius vartotojo apsaugos variantus, būtent pasirinktas tokio principo reguliavimas kol kas atrodo pakankamai apsaugantis vartotojo interesus.

Pridurtina, kad autonomijos principo ribojimas siekiant apsaugoti vartotoją pasireiškia ne tik Roma I reglamento 6 straipsnio 2 dalyje, tačiau ir kituose straipsniuose, kurie taikomi vartotojui, pavyzdžiui, vežimo ar draudimo sutartims skirtuose straipsniuose. Tokios pozicijos laikosi ir teisės profesorė Giesela Ruhl analizuodama šalių autonomijos principo taikymą vartotojams pagal Roma I reglamentą⁶⁵. Žinoma, tokia apsauga skiriasi nuo anksčiau aptartojo vartojimo sutartims skirto straipsnio, visų pirma, remiamasi nebe vartotojo gyvenamosios vietos teisės imperatyvių normu taikymu, tačiau kitais kriterijais. Taigi, galima manyti, kad įstatymų leidėjas tam tikru būdu atsižvelgia ir į vartotojus, kurie patenka į kitų straipsnių taikymo apimtį ir apriboja šalių autonomiją pasirenkant taikytiną teisę numatytuose rėmuose, kai pasirinkta teisė negali būti nutolusi nuo sutarties šalių ar jos vykdymo.

Taip pat reikėtų nepamiršti, kad sutarčių laisvė gali būti apribota ir pasirinkta teisė nebūtų taikoma, jei tokia taikytinos teisės numatymo sąlyga būtų nesąžininga. Dažnai tokios situacijos susiklosto sandoriuose internetu, kai sąlygos būna standartinės. Verslininkas interneto svetainėje gali numatyti neaiškias sąlygas, kurių tinkamai nesupratęs vartotojas tiesiog sutiks. Nuo tokių sąlygų gali padėti apsisaugoti Nesąžiningų sąlygų direktyva. Nustačius, kad taikytinos teisės sąlyga yra nesąžininga, neaiški ar neskaidri, galimi keli variantai tokiai situacijai išspręsti. Pavyzdžiui, remiantis minėtos direktyvos 5 straipsniu, kuris nustato, kad tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, interpretuojama vartotojo naudai.

---

⁶⁵ RUHL, Giesela. Consumer Protection in Choice of Law [interaktyvus]. *Cornell International Law Journal*, Vol. 44, Article 4 (2011) [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1779&context=cilj>>, p. 589.

Vadinasi, teismas galėtų sąlygos neaiškumą pakreipti vartotojo naudai. Kitas direktyvos straipsnis numato, kad valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, o sandoris toliau galiotų. Taigi, šiuo atveju neaišku, kaip tokia situacija būtų išspręsta, nes tiesiog nurodoma, kad tokia nesąžininga sąlyga nebūtų privaloma vartotojui. Galbūt, tokiu atveju, reikėtų remtis palankesnės teisės vartotojui principu ir teismas galėtų pritaikyti, pavyzdžiui, vartotojo gyvenamosios vietos teisę, o galbūt, būtų galima remtis Roma I reglamento nuostatomis, kai taikytina teisė nebuvo pasirinkta ir taip nustatyti toliau sandoriui taikytiną teisę.

Pavyzdžiui, vienoje iš ETT bylų *Oceano Grupo Editorial*⁶⁶ buvo svarstoma dėl jurisdikcijos sąlygos, kai verslininkas nurodo išimtinai savo buveinės vietos teismų jurisdikciją. Buvo nurodyta, kad, kai tokia sąlyga yra įtraukta be individualaus susitarimo tarp verslininko ir vartotojo ir gali sukelti žymų disbalansą tarp šalių, tai yra vartotojas, kaip silpnesnioji šalis nukentėtų, tada tokia sąlyga gali būti pripažinta nesąžininga pagal Nesąžiningų sąlygų direktyvą. Vartotojas būtent gali būti blogesnėje padėtyje, jei, pavyzdžiui, parinkta jurisdikcija per daug nutolusi nuo vartotojo gyvenamosios vietos ir tai gali būti viena iš nesąžiningumo aplinkybių. Nors šiuo atveju buvo svarstoma dėl jurisdikcijos, tačiau tai geras pavyzdys, kas gali būti laikoma nesąžininga sąlyga, be to, panašiai gali būti sprendžiama situacija ir su taikytinos teisės sąlyga nors direktyva to nenumato.

---

⁶⁶ <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-240/98#> 24 pastraipa

4. „Nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus

Roma I reglamentas įtvirtina, kad norint taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisę, šis sandoris turi atitikti tam tikras sąlygas. Viena iš jų yra „nukreiptos (susietos) veiklos“ arba *targeted activity* kriterijus. Šis kriterijus ypač svarbus analizuojant vartotojų sutartiniams santykiams taikytiną teisę, nes nuo jo priklauso ar vartotojas bus ginamas jo gyvenamosios vietos teisės tarptautinį elementą turinčiuose sandoriuose. Pagal Roma I reglamento 6 straipsnio 2 dalį, šis kriterijus svarbus ir norint apsaugoti vartotoją imperatyviomis jo gyvenamosios vietos normomis, kai sandoriui pasirinkta kita teisė. Taip pat šis kriterijus itin aktualus dėl šiomis dienomis vis labiau populiarėjančių sandorio sudarymo būdų. Dėl besivystančių technologijų vis daugiau vartotojų sudaro sandorius nuotoliniu būdu. Būtent aptariamas kriterijus apima ir šiuos sandorius. Kadangi „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus dėl savo specifikos reikalauja daugiau analizės, jis bus plačiau aptariamas šioje dalyje. Atliekant šią analizę bus remiamasi ir Briuselis I reglamente įtvirtintu kriterijumi bei su jo aiškinimu susijusia teismų praktika, kadangi Roma I reglamentas prembulėje nurodo remtis pastaruoju ir šie yra glaudžiai susiję.

Panašiai, kaip ir Briuselis I reglamentas 15 straipsnis (dabar – 17 str.), Roma I reglamento 6 straipsnio 1 dalies a ir b punktai numato aptariamąjį kriterijų. Vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė taikoma, jei profesionalas:

- a) vykdo komercinę ar profesinę veiklą vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybėje; arba
- b) bet kokiomis priemonėmis kreipia šią veiklą į tą valstybę ar kelias valstybes, tarp kurių yra ta valstybė,

ir ta sutartis patenka į tokios veiklos sritį.

Galima teigti, kad lingvistiniu požiūriu ši norma nurodo dvi alternatyvas, tai patvirtina ir Roma I reglamento preambulės 25 punktas, kuris numato du atskirus alternatyvius veiksmus - vykdo veiklą (angl. *pursues*) arba kreipia veiklą (angl. *directs*). Dėl šios priežasties, alternatyvos bus aptiriamos atskirai, nors esama nuomonių, kad šių alternatyvų neturėtų būti⁶⁷.

---

⁶⁷ J. Oren nuomone, alternatyvų neturėtų būti, o jas tiesiog galėtų apimti pirmoji alternatyva „vykdo veiklą“, nes tokia nuostata būtų mažiau paini nei numatytos dvi alternatyvos. Iš: OREN, Joakim. International Jurisdiction over Consumer Contracts in e-Europe [interaktyvus]. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3 (Jul., 2003), p. 665-695. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/pdf/3663332.pdf?acceptTC=true>> p. 676.

4.1. Pirmoji „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyva: vykdo komercinę ar profesinę veiklą vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybėje

Pirmoji šio kriterijaus alternatyva numatyta a punkte nesukelia tiek daug diskusijų kaip numatytoji b punkte. Vis dėlto ir pirmoji alternatyva reikalauja tam tikro aiškinimo, juolab, kad iki šiol šis aspektas mažai kur analizuojamas. Taigi, gali kilti klausimas, kas šiuo atveju yra laikoma veiklos vykdymu vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje. Apie tai šiek tiek buvo kalbėta ir ankstesnėse dalyse.

Taigi, pirmoji alternatyva, aiškinant ją lingvistiškai (žodis „valstybėje“ (angl. *in..*)), reikalauja profesionalo veiklos vykdymo pačioje vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje. Kaip jau ir buvo išsiaiškinta, ši nuostata reiškia profesionalo fiziškai vykdomą veiklą ir buvimą konkrečiai vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje. Tokios veiklos vykdymu galima laikyti įsteigto filialo veiklą, *door – step selling*, prekybą parduotuvėse ir pan., tiek per patį verslininką, tiek per jo agentus. Taip pat tokį veiklos vykdymą gali rodyti profesionalo licencija ar turimos banko sąskaitos skirtos verslui toje valstybėje⁶⁸. Galima teigti, kad pagrindinis šios nuostatos aspektas yra tam tikrais būdais fiziškai vykdoma veikla, kitaip tariant verslininkas fiziškai turi „atnešti“ verslą ir jį vykdyti vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje. Galima rasti teiginių, kad toks verslo vykdymas turi būti tęstinis ir sisteminis, o verslininkas turi vykdyti veiklą bent minimaliomis verslo priemonėmis ir sąnaudomis vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje, ir kad būtent dėl šių priemonių įvyko sandoris⁶⁹. Manytina, kad toks apibūdinimas, kaip „tęstinis“ ir „sistemiškas“ nėra visiškai tikslus, pavyzdžiui, jei verslininkas atvyko vienam kartui į mugę ir joje vykdė veiklą trumpą laikotarpį. Visgi, minimalių verslo vykdymo priemonių ir sąnaudų aspektas atrodo priimtinesnis ir apimantis daugiau situacijų. Pavyzdžiui, norint įvertinti veiklos vykdymą, minimalių sąnaudų aspektas apimtų tiek mugėje vykdomą prekybą, tiek tam tikru būdu valstybėje įsteigtą verslą.

Be kita ko, negalima pamiršti, kad nuostata reikalauja, kad sandoris turi patekti į tokios veiklos sritį ir turi būti sudarytas vykdant šią veiklą vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje. Tokia nuostata atrodo pateisinama, nes, pavyzdžiui, verslininkas gali turėti filialų daugelyje šalių, taigi vartotojas galėtų sudaryti sandorį bet kur ir, jei verslininkas turėtų filialą vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje, tada būtų taikoma vartotojo

---

⁶⁸ OREN, Joakim. International Jurisdiction over Consumer Contracts in e-Europe [interaktyvus]. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3 (Jul., 2003), p. 665-695. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/pdf/3663332.pdf?acceptTC=true> > p. 677.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 676.

gyvenamosios vietos teisė, nors sandoris būtų sudarytas per kitą filialą. Manytina, kad tai nebūtų adekvatu verslininkų atžvilgiu, nors ir gintų vartotoją.

4.2. Antroji „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyva: bet kokiomis priemonėmis kreipia šią veiklą į tą valstybę ar kelias valstybes, tarp kurių yra ta valstybė

Antroji „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyva sudėtingesnė ir reikalaujanti daugiau analizės. Klausimų kelia tai, kaip apibrėžiamas veiklos kreipimas bet kokiomis priemonėmis ir, kuo tai skiriasi nuo pirmosios alternatyvos. Teigtina, kad antroji alternatyva labiausiai siejama su elektronine komercija⁷⁰. Taigi esminis taškas analizuojant šią alternatyvą yra nuotoliniai sandoriai. Būtent todėl pagrindinis skirtumas nuo pirmosios alternatyvos, yra tas, kad čia nereikalaujama fiziškai vykdomos veiklos vartotojo gyvenamojoje valstybėje aspekto. Skirtingai nuo pirmosios formuluotės, antroji alternatyva numato kreipimą į valstybę (angl. *directs to*), ar kelias valstybes, tarp kurių yra ta valstybė. Lingvistiniu požiūriu, atrodytų, kad toks kreipimas vyksta iš kitos valstybės į vartotojo valstybę (ar daugiau valstybių, tačiau tarp jų turi būti ir vartotojo gyvenamosios vietos valstybė, pvz., interneto svetainė skirta kelioms valstybėms), tai yra, verslininkas neprivalo fiziškai vykdyti veiklos toje valstybėje, o tik tam tikru būdu, pavyzdžiui, per internetinius puslapius, kreipti tokią veiklą. Tiek buvusioje direktyvoje dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, tiek VTD nuotolinės prekybos apibrėžime akcentuojama, kad tai sutartis, sudaryta pagal organizuotą nuotolinio pirkimo - pardavimo ar paslaugų teikimo sistemą prekiautojui ir vartotojui fiziškai kartu nedalyvaujant. Taigi, galima teigti, kad tai taip pat patvirtina antrosios alternatyvos aspektą dėl fizinio verslininko veiklos nereikalavimo.

Taip pat kyla klausimas, ką reiškia bet kokios priemonės. Teigiama, kad tai apima ir labiau tradicines tarpvalstybinių sandorių priemones, tačiau pabrėžiama, kad jų išskyrimas nuostatos taikymui poveikio neturi, tačiau nereikėtų pamiršti, kad jos taip pat priskiriamos tokios veiklos vykdymui⁷¹. Visgi, kadangi, kaip minėta, esminis aspektas yra elektroninė komercija, reikėtų pažymėti, kad J. Oren išskiria, kad ji apima ne tik, interneto puslapius, bet ir elektroninius agentus, elektroninį paštą, internetinius pokalbius ar grupes, o taip pat ir komercinę veiklą, vykdomą per skaitmeninę televiziją, skaitmeninį

⁷⁰ MIZARAS, Vytautas. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Vilnius: *Justitia*, 2008. t. 4 (70), p. 10.

⁷¹ OREN, Joakim. International Jurisdiction over Consumer Contracts in e-Europe [interaktyvus]. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3 (Jul., 2003), p. 665-695. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/pdf/3663332.pdf?acceptTC=true>>, p. 678.

radiją ar mobiliuosius telefonus⁷². Kita vertus, kaip labiau tradicinius būdus galima išskirti reklamą spaudoje, įprastame radijuje ar televizijoje, kino teatre ar kataloguose bei išnešiojamąją prekybą ir pan. Tokius būdus patvirtina ir ETT byloje *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller*, 61 pastraipa, kurioje teigiama, kad 15 straipsnio 1 dalies c punkto (nauja redakcija 17 straipsnis 1 dalis c punktas) tekstas turi būti laikomas apimančiu ir pakeičiančiu tokias ankstesnes konkretaus pasiūlymo ir reklamos sąvokas, ir apimti, kaip tai pabrėžiama formuluote „bet kokiomis priemonėmis“, daugiau veiklos rūšių⁷³. Taigi „bet kokios priemonės“ apima ir aukščiau išvardytus būdus, nes juos apėmė ir šios pasiūlymo bei reklamos sąvokos.

Pažymėtina, kad aptariamoji alternatyva nereikalauja individualaus nukreipimo į vieną valstybę, veikla gali būti vienu metu nukreipta į kelias valstybes, tačiau į jas turi patekti ir vartotojo gyvenamosios vietos valstybė. Pavyzdžiui, tai apimtų situacijas, kai yra vienas internetinis puslapis, tačiau jame nurodyta, kad sandoriai sudaromi su lietuvių, latvių ir estų vartotojais, vadinasi, verslininkas kreipia veiklą į šias šalis, ir vartotojas turintis gyvenamąją vietą vienoje iš šių valstybių turės galimybę gintis pagal šios teisę. Manytina, kad tokia sąlyga praplečia vartotojų apsaugą, nes išvengiama situacijos, kai vartotojas būtų ginamas tik tuo atveju, jei veikla nukreipta konkrečiai tik į vieną valstybę. Juolab, kad verslininkų, kurie siekia sudaryti sandorius su keliomis valstybėmis, interneto svetainės paprastai yra bendros ir nukreiptos į kelias valstybes, o ne atskiros kiekvienai valstybei.

Taip pat, verslininkas savo puslapyje gali nurodyti su kokia valstybe jis nesudarinės sandorių, tam kad išvengtų veiklos nukreipimo. Tokiu atveju vartotojas, sudarantis sandorį, ir kuris yra iš tos šalies, į kurią verslininkas nekreipia veiklos, negalėtų remtis Roma I reglamento 6 straipsniu. Net tuo atveju, jei vartotojas, pavyzdžiui, nurodytą prekės pristatymo vietą tos šalies, į kurią yra nukreipta to paties verslininko veikla (savo giminaičių adresą ir pan.) vartotojas negalėtų gintis 6 straipsniu ir teisintis, kad sandoris buvo sudarytas per nukreiptą veiklą. Vis dėlto, jei verslininkas nurodo, nesudarinėsiantis sandorių su tam tikros šalies vartotojais, tačiau kitos aplinkybės leidžia manyti priešingai, manytina, kad ji būtų laikoma nukreipta į tą šalį. Pavyzdžiui, situacija, kai internetinis puslapis numato pasirinkimą sudaryti sutartį per latvišką arba estišką šio puslapio prieigos alternatyvą. Vartotojas iš Lietuvos pasinaudoja latviška sandorio sudarymo alternatyva,

---

⁷² *Ibid.*, p. 678.

⁷³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-565/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:740.

tačiau nurodo prekės pristatymo adresą Lietuvoje ir gauna prekę. Manytina, kad šioje situacijoje būtent dėl pristatymo vietos aspekto būtų galima remtis veiklos nukreipimu į vartotojo gyvenamosios vietos valstybę. Juolab, jei šiai situacijai pridėtume aplinkybę, kad anksčiau tas pats internetinis puslapis sudarinėjo sutartis ir su Lietuvos vartotojais, galima manyti, kad vartotojas dėl buvusios praktikos būtų suklaidintas šios interneto svetainės ir pagrįstai tikėtusi apsaugos. Galbūt, net būtų galima įžvelgti, jog verslininkas tokiu būdu siekia išvengti veiklos nukreipimo, tam, kad netektų taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisės. Taigi, kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į aplinkybių visumą. Analizuojant tokią situaciją, galima manyti, kad subjektyvi vartotojo nuomonė taip pat gali turėti įtakos. Pavyzdžiui, internetiniame puslapyje, vertinant objektyviai, esama daugiau aplinkybių, nurodančių, kad veikla nesiejama su vartotojo gyvenamąja valstybe, tačiau tam tikra aplinkybė tokia klaidinanti ir nusverianti, kad vartotojas gali būti suklaidintas ir sudaryti sandorį tikėdamasis specialios apsaugos. Tokiu atveju, būtų teisinga atsižvelgti ir į vartotojui sudarytą įspūdį.

4.2.1. Teismų praktika dėl antrosios „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyvos

Kadangi iš reglamentavimo ir teisės doktrinos dėl „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus jį galima suprasti ne taip, kaip jis iš tikrųjų veikia, vien tokios analizės nepakaktų. Taigi, siekiant tinkamai išanalizuoti antrąją alternatyvą, ypač svarbu atkreipti dėmesį į ETT išaiškinimus tam tikrais aspektais dėl šio kriterijaus. Tokiu būdu atsiskleis su šio kriterijaus reglamentavimu susijusi problematika, tai yra, spragos ar neaiškumai, kurie kyla taikant šią nuostatą. Be to, paaiškės, kaip antroji alternatyva veikia praktikoje ir ką reiškia tam tikros nuostatos bei koku būdu ją aiškina teismai ir kaip tai veikia vartotojams taikytiną teisę. Tuo tikslu aptariamos kelios pamatinės ETT bylos dėl šio kriterijaus, bei analizuojami klausimai, kurie buvo iškelti ETT. Be kita ko, kaip jau minėta, kadangi „susietos (nukreiptos) veiklos“ kriterijus įtvirtintas Roma I reglamente turi sutapti su įtvirtintuoju Briuselis I, bus analizuojami būtent ETT išaiškinimai pastarojo kontekste. Be to, manytina, kad ETT praktikos dėl Roma I reglamente numatyto „susietos (nukreiptos) veiklos“ kriterijaus kol kas nėra, nes pirmiausia sprendžiamas jurisdikcijos klausimas, o atitikus Briuselis I reglamento „susietos (nukreiptos) veiklos“ kriterijų, klausimų dėl taikytinos teisės pagal šį kriterijų, numatytą Roma I reglamente, neturėtų kilti. Visgi ateityje, galbūt, atsirastų ETT bylų būtent dėl taikytinos teisės pagal Roma I

reglamento 6 straipsnį, nes, pavyzdžiui, gali susiklostyti situacija, kai jurisdikcija yra pasirinkta susitarimu, tačiau dėl taikytinos teisės gali kilti ginčas.

Visų pirma, reikėtų išanalizuoti ir aptarti ETT praktiką dėl veiklos „susiejimo“ su vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybe nare, sąvoką. Šios sąvokos aiškinimo problematika pažymima doktrinoje ir tam tikrų valstybių narių teismuose⁷⁴. Pažymėtina, kad šios sąvokos aiškinimas ypač svarbus tuo atveju, kai veikla susiejama su vartotojo valstybe nare nuotolinėmis priemonėmis, internetu. Būtent ši sąvoka gana išsamiai išaiškinta ETT sujungtoje byloje *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller*⁷⁵.

Minėtose bylose buvo iškeltas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, dėl to, kokiais kriterijais vadovaujantis prekybininkas, apie kurio veiklą nurodoma jo paties arba tarpininko interneto svetainėje, gali būti laikomas susiejančiu savo veiklą su valstybe nare, kurios teritorijoje vartotojas turi savo nuolatinę gyvenamąją vietą, Briuselis I reglamento 15 straipsnio 1 dalies c punkto (nauja redakcija 17 straipsnis 1 dalis c punktas) prasme, ir, antra, ar to, kad šios interneto svetainės yra prieinamos per internetą, pakanka, jog ši veikla būtų laikoma tokia. ETT pažymėjo, kad iš šios reglamento nuostatos neaišku, ar „nukreiptos (susietos) veiklos“ sąvoka nurodo prekybininko tikslą savo veiklą vykdyti vienoje valstybėje narėje ar keliose valstybėse narėse, ar paprasčiausiai nurodo veiklą, kuri faktiškai susieta su šiomis valstybėmis, nesvarbu, ar toks tikslas buvo. Kadangi, manytina, verslo subjektas tai pat turi turėti tam tikrą aiškumą bei apsaugą, jis neturėtų būti nepagrįstai apsunkintas. Kaip išvadoje nurodė generalinė advokatė, aiškinant šį straipsnį reikia užtikrinti, kad prekybininkas išvengtų situacijos, kai nesiedamas savo veiklos su vartotojo valstybe nare ir todėl nenustatydamas reikiamo ryšio su šia valstybe jis privalėtų imtis veiksmų ir jam galėtų būti iškelta byla vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje. Kaip jau ne kartą buvo minėta šiame darbe, svarstyti, ar vartotojo teisės turėtų būti suabsoliutintos verslininko atžvilgiu, todėl, manytina, jog panašų požiūrį turi ir ETT, kuris sprendime pabrėžė, kad nors ir siekiama apsaugoti vartotojus, tai nereiškia, jog ši apsauga absoliuti. Tai patvirtina ir įstatymų leidėjas, kuris perkeliant susietos veiklos kriterijų į Roma I reglamentą, 24

---

⁷⁴ Problematiką doktrinoje ir teismų praktikoje nurodo generalinė advokatė išvadose. Generalinės advokatės Trstenjak išvada. 2010 m. gegužės 18 d. *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:273. 4-5 išnašos.

⁷⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-565/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:740.

preambulės punkte nurodė, kad vien interneto svetainės prieinamumas nėra pakankama sąlyga.

Akivaizdu, kad interneto svetainė gali būti plačiai prieinama, todėl daugelis verslininkų net nesiejantys savo veiklos su kitomis valstybėmis nukentėtų, todėl svarbu išsiaiškinti, kokia interneto svetainė laikoma nukreipta į kitas valstybes nei verslininko. Šiuo aspektu ETT pateikė tam tikrų kriterijų sąrašą ir nurodė, kad siekiant nustatyti, ar prekybininkas, apie kurio veiklą nurodoma interneto svetainėje, gali būti laikomas susiejančiu savo veiklą su valstybe nare, kurios teritorijoje vartotojas turi savo nuolatinę gyvenamąją vietą, reikia patikrinti, ar prieš galimą sutarties su vartotoju sudarymą iš šių interneto svetainių ir bendros prekybininko veiklos matyti, jog jis planavo sudaryti prekybos sandorius su vartotojais, turinčiais nuolatinę gyvenamąją vietą vienoje valstybėje narėje ar keliose valstybėse narėse, įskaitant tą, kurios teritorijoje šis vartotojas turi savo nuolatinę gyvenamąją vietą, ir net ketino sudarinėti sutartis su šiais vartotojais.

Taip pat ETT nurodė negalutinį veiksmų sąrašą atskleidžiantį „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijų. Tai gali būti tarptautinis veiklos pobūdis, maršrutų iš kitų valstybių narių su paaiškinimais, kaip atvykti į vietą, kurioje įsisteigęs prekybininkas, pateikimas, kitos kalbos ir valiutos nei paprastai vartojama ir naudojama valstybėje narėje, kurioje įsisteigęs prekybininkas, vartojimas ir naudojimas su galimybe pateikti užsakymą ir jį patvirtinti šia kita kalba, telefono numerių su tarptautiniu kodu pateikimas, išlaidos, susijusios su nuorodos teikimo internete paslauga, kuri suteikia galimybę vartotojams, turintiems nuolatinę gyvenamąją vietą kitose valstybėse narėse, lengviau pasiekti prekybininko arba jo tarpininko interneto svetainę, kito nei valstybės narės, kurioje įsisteigęs prekybininkas, aukščiausio lygio domeno vardo naudojimas ir informacijos apie užsienio klientus, gyvenančius įvairiose valstybėse narėse, pateikimas.

ETT taip pat pažymėjo, kad tarp šių aplinkybių nefigūruoja nei prekybininko elektroninio arba geografinio adreso interneto svetainėje, nei jo telefono numerio be tarptautinio prefikso pateikimas. Kaip teigiama, tokių duomenų pateikimas nerodo, kad prekybininkas sieja savo veiklą su viena valstybe nare ar keliomis kitomis valstybėmis narėmis, nes tokia informacija bet kuriuo atveju yra būtina, kad vartotojas, turintis nuolatinę gyvenamąją vietą valstybės narės teritorijoje, kurioje šis prekybininkas įsisteigęs, galėtų su juo susisiekti.

Pastebėtina, kad ETT numatytos aplinkybės, leidžiančios teigti esant veiklos susiejimą, skiriasi nuo Roma preambulės 24 punkto, dėl interneto svetainės kalbos ir valiutos. Visgi ETT nurodo tiek interneto svetainės kalbą, tiek valiutą, kaip svarbias aplinkybes ir paaiškina, kodėl šis aiškinimas taip skiriasi nuo minėtojo preambulės

punkto. Išaiškinama, kad kalbos ir valiutos aplinkybė nesvarbi, kai kalbos atitinka kalbas, kurios paprastai vartojamos valstybėje narėje, iš kurios prekybininkas vykdo savo veiklą, o valiuta atitinka šios valstybės narės valiutą. Tačiau, jei interneto svetainė leidžia vartotojams pasirinkti kitą nei tos valstybės kalbą arba valiutą, į kalbą ir (arba) valiutą gali būti atsižvelgiama ir jos gali būti laikomos aplinkybe, leidžiančia manyti, jog prekybininko veikla siejama su kitomis valstybėmis narėmis.

Dar detalesnį paaiškinimą dėl kalbos svarbos išdėsto generalinė advokatė išvadoje⁷⁶. Joje teigiama, kad jei interneto svetainė pristatoma tik kalba, kuri nėra labai išplitusi ir yra tik atitinkamos valstybės narės oficialioji kalba, ši faktinė aplinkybė gali reikšti, kad prekybininkas savo veiklą sieja tik su šia valstybe nare. Atvirkščiai, kalbant apie interneto svetaines, kurios pristatomos plačiai vartojama kalba ar daugelio valstybių narių oficialiąja kalba, negali būti automatiškai daroma išvada, kad prekybininko veikla taip pat siejama su kitomis nei jo buveinės valstybė valstybėmis narėmis. Taigi šiuo atveju taip pat reikia įvertinti visas turimas aplinkybes.

Iš tokių paaiškinimų dėl kalbos ar valiutos aplinkybės, galima teigti, kad sudaromas tam tikras balansas tarp verslininko ir vartotojo. Tai yra, šis aiškinimas padeda labiau apsaugoti vartotojus, nes kalbos ir valiutos aplinkybė yra laikoma svarbia, atvirkščiai nei tai nurodoma reglamente. Visgi verslininkas taip pat išlieka apsaugotas tam tikra apimtimi, nes tais atvejais, kai naudojama plačiai paplitusi kalba ir ji yra verslininko vietos kalba, tai nebus lemiamą aplinkybė, o turės būti įvertintos kitos aplinkybės, leidžiančios teigti, kad šis kreipia veiklą į kitas valstybes.

Nors su tuo, kaip aiškinamos interneto svetainės kalbos ir valiutos aplinkybė, sutiktina, tačiau, manytina, kad Roma I reglamentas šiuo atžvilgiu gali klaidinti tiek verslininkus, tiek vartotojus, todėl tokios nuostatos preambulėje turėtų nelikti. Arba bent jau galėtų skambėti taip: interneto svetainėje naudojama kalba ar valiuta tam tikrais atvejais yra reikšminga aplinkybė.

Aptariamoje byloje ETT nurodo gana platų aplinkybių sąrašą, kuris padėtų nacionaliniams teismams nustatyti, ar veikla yra susieta su valstybe nare, kurios teritorijoje vartotojas turi savo nuolatinę gyvenamąją vietą. Visgi tokio aiškinimo būtinumas ir platus paaiškinimo spektras gali rodyti, kad reglamentuose įtvirtintos nuostatos yra plačios ir nėra itin aiškios. Be to, tam tikros aplinkybės skirtingose situacijose gali būti vertinamos skirtingai. Pavyzdžiui, kalbos ar valiutos atžvilgiu, jei numatyta tam tikra plačiai naudojama kalba ar valiuta, tai teks remtis ir kitomis

---

⁷⁶ Generalinės advokatės Trstenjak išvada. 2010 m. gegužės 18 d. *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:273.

aplinkybėmis, kurios leis teigti esant veiklos susiejimui. Taigi, manytina, kad tokios aplinkybės nesukuria šalims teisinio nuspėjamumo, o yra tik tam tikras atraminis taškas nacionaliniams teismams norint nustatyti, ar yra įgyvendintos „nukreiptos (susietos) veiklos“ sąlygos.

Manytina, kad norint sukurti tokį teisinį tikrumą – teisės aiškumą ir nuspėjamumą, tam tikri paaiškinimai galėtų būti numatyti pačiuose reglamentuose arba būtų numatyti tam tikri komentarai skirti paaiškinti reglamento nuostatas. Tokiu atveju, nereikėtų tiek ETT išaiškinimų, kurie, pastebėtina, užtrunka ir daugiau laiko.

Praktikoje taip pat iškilo klausimų, ar „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus antrosios alternatyvos sąlygos tenkinamos tik tada, kai sutartis tarp vartotojo ir verslininko sudaroma nuotoliniu būdu. ETT šį klausimą išnagrinėjo byloje *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi, Wadat Yusufi*⁷⁷. Pagrindinės bylos faktinėmis aplinkybėmis, D. Mühlleitner, gyvenanti Austrijoje, internete ieškojo vokiško automobilio, kurį norėjo įsigyti privatiems poreikiams tenkinti. Prisijungus prie vokiškos paieškos sistemos ir jai išsirinkus transporto priemonę pasirodė nuoroda į atsakovų A. ir W. Yusufi, kurie per Hamburge (Vokietija) įsteigtą bendrovę Autohaus Yusufi GbR (toliau – Autohaus Yusufi) verčiasi transporto priemonių prekyba, pasiūlymą. Norėdama gauti detalesnės informacijos apie minėtoje paieškos sistemoje siūlomą transporto priemonę, D. Mühlleitner paskambino atsakovams Autohaus Yusufi interneto svetainėje nurodytu telefono numeriu, prie kurio buvo nurodytas tarptautinis kodas. Vėliau D. Mühlleitner nuvyko į Vokietiją ir Hamburge pasirašiusi pirkimo - pardavimo sutartį, nusipirko transporto priemonę iš minėtos įmonės. Grįžusi į Austriją D. Mühlleitner pastebėjo, kad nusipirkta transporto priemonė turi esminių trūkumų ir paprašė atsakovų ją pataisyti. Kadangi atsakovai atsisakė taisyti transporto priemonę, D. Mühlleitner kreipėsi į savo gyvenamosios vietos teismą (Austrija), su prašymu nutraukti transporto priemonės pirkimo - pardavimo sutartį. Atsakovai ginčijo Austrijos teismų tarptautinę jurisdikciją ir tvirtino, kad ginčą turėtų nagrinėti kompetentingi Vokietijos teismai. Jie taip pat tvirtino, kad jų veikla su Austrija nesusijusi ir kad ieškovė sutartį sudarė jų įmonės buveinėje Vokietijoje.

Byloje nustatyta, kad atsakovai susiejo savo veiklą su Austrija kaip to reikalauja susietos veiklos kriterijus, nes interneto svetainė buvo prieinama Austrijoje bei numatytas tarptautinis numeris ir sutarties šalys bendravo nuotoliniu būdu – telefonu ir elektroniniu

---

⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi ir Wadat Yusufi* C-190/11. EU:C:2012:542.

paštu. Tačiau klausimas iškilo dėl to, kas laikoma priskirimu tokios veiklos sričiai, o konkrečiau, ar sandoris turi būti sudarytas nuotoliniu būdu.

ETT sprendime dėl šioje byloje iškelto klausimo nurodė, kad reglamente nėra aiškiai įtvirtintos sąlygos, kad sutartys turi būti sudarytos nuotoliniu būdu, bet jos turi būti priskiriamos tokios veiklos sričiai. Šiuo atžvilgiu, tiek susisiekimas nuotoliniu būdu, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, tiek prekės ar paslaugos užsakymas nuotoliniu būdu arba juo labiau vartojimo sutarties sudarymas nuotoliniu būdu yra sutarties sąsajos su tokia veikla požymiai. Taigi šiuo atveju išvelgiamas priežastinis ryšys tarp nukreiptos veiklos ir sandorio sudarymo, todėl specialios apsaugos sąlyga tenkintina. Panašiai ETT pasisakė aptartame sprendime *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller*. Pavyzdžiui, tai, kad raktai vartotojui įteikiami, o jis mokėjimą atlieka valstybėje narėje, kurios teritorijoje prekybininkas įsisteigęs, nekliudo taikyti šios nuostatos, jei užsakymas ir jo patvirtinimas buvo atlikti nuotoliniu būdu, taigi vartotojas sutartinius įsipareigojimus prisiėmė nuotoliniu būdu.

Kaip matyti iš tokios teismų praktikos, sutartis nebūtinai turi būti sudaryta nuotoliniu būdu, ji gali būti sudaryta ir verslininko gynamojoje vietoje, tačiau didelis dėmesys skiriamas priešsutariniams veiksams, kaip šiais atvejais, susisiekimas nuotoliniu būdu arba užsakymas nuotoliniu būdu. Žinoma, toks aiškinimas, vėlgi, praplečia vartotojo galimybes, kai jis nėra apribojamas papildomomis sąlygomis norint taikyti savo gyvenamosios vietos teisę.

Visgi remiantis Roma I reglamento preambulės 24 punktu, kuriame minima, kad sutartis iš tikrųjų turi būti sudaryta nuotoliniu būdu, sudaromas klaidingas išpūdis. Kaip ir dėl daugelio kitų nuostatų, kurios pagal reglamentą suprantamos vienaip, o teismų aiškinamos kitaip, šiuo atveju taip pat siūlytinas tokių nuostatų aiškesnis įtvirtinimas reglamente, jei įstatymų leidėjo tikslas visgi buvo toks, kokį paaiškina teismų praktika.

Itin įdomi byla ir ETT sprendimas *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic*⁷⁸, kuriame iškeltas klausimas dėl to, ar tarp nukreipimo į vartotojo valstybę ir sutarties sudarymo turi būti priežastinis ryšys, be to, vėlgi, nurodyta, kokios sąlygos yra svarbios teismui nagrinėjant, ar sutartis atitiko „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijų.

Pagrindinėje byloje atsakovas V. Sabranovic Spišerene (Prancūzija) turėjo įmonę, kuri parduoda automobilius. Verslininkas naudojo interneto svetainę, kurioje buvo nurodytas jam priklausančios įstaigos pavadinimas, kontaktinis mobiliojo ir fiksuoto telefono bei telefakso numeriai. Visi numeriai nurodyti su Prancūzijos tarptautiniu kodu,

---

⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. spalio 17 d. sprendimas *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic* C-218/12, EU:C:2013:666.

išskyrus Vokietijos mobilaus telefono numerį, prie kurio nurodytas Vokietijos tarptautinis kodas. Ieškovas L. Emrek gyveno Sarbriukene (Vokietija), ir jis su V. Sabranovic sudarė automobilio pirkimo - pardavimo sutartį įmonės patalpose. Pažymėtina, kad apie šią įmonę L. Emrek sužinojo per pažįstamus, o ne per interneto svetainę.

Generalinis advokatas išvadoje⁷⁹ dėl šios bylos pažymėjo, kad Briuselis I reglamento 15 straipsnio 1 dalies c punktas (nauja redakcija 17 straipsnis 1 dalis c punktas) aiškintinas taip, kad jame nenustatyta numanoma kitas šioje teisės nuostatoje nurodytas sąlygas papildanti sąlyga, kad tarp komercinės ar profesinės su vartotojo gyvenamosios vietos valstybe nare susijusios veiklos ir jo sprendimo sudaryti sutartį būtų priešastinis ryšys. Vis dėlto nurodyta, kad priešastinis ryšys yra svarbus požymis nustatant, ar įmonės veikla yra susieta su konkrečia valstybe nare.

Taip pat buvo nagrinėjamas klausimas dėl to, ar vartotojas turėjo būti „skatinamas“ taip, kad būtų priešastinis ryšys tarp komercinės veiklos ir sprendimo sudaryti sutartį. Toks skatinimas numatytas ir Roma I reglamento preambulės 24 punkte. Visgi išvadoje teigiama, kad nereikėtų remtis pardavėjo subjektyvia valia, tačiau nacionalinis teismas turi įvertinti pardavėjo arba paslaugos teikėjo komercinės strategijos tikslus ir padarinius. Pastebėtina, kad tam tikros internetinės svetainės nurodo prieraišą, kad ši svetainė neskaitina pirkti ar sudaryti sandorių. Manytina, kad tokiu atveju šis užrašas neturėtų reikšmės, nes būtų atsižvelgiama į kitus veiksnius, ar tikrai tokia veikla neskaitina sudaryti sandorių. Taigi, galima teigti, kad svarbios yra objektyvios aplinkybės, nes, kaip žinoma, įrodyti subjektyvią valią yra daug sunkiau ir dėl to tam tikrais atvejais vartotojas galėtų netekti specialios apsaugos.

Pažymėtina, kad pagal pagrindinės bylos aplinkybes, ieškovo ir atsakovo miestus skiria Vokietijos ir Prancūzijos siena, tačiau jie praktiškai susijungia, o kai kuriose vietovėse miestai taip susilieję, kad neatsižvelgiama į tarp dviejų valstybių esančią sieną. Kadangi paprasta aplinkybė būti prieinamam internetu savaime nėra lemiamą: reikia atsižvelgti į patį interneto puslapio turinį ir visuomet į kitus kriterijus, kurie gali būti naudojami siekiant nustatyti konkrečią komercinės arba profesinės pasiūlos paskirtį. Taigi ši situacija gali duoti objektyvų pagrindą manyti, kad verslininkas supranta ir yra suinteresuotas sudaryti sandorius su kaimynine valstybe (miestu), nes šie ekonomiškai susieti, be to, verslininkas nurodydamas vartotojo gyvenamosios valstybės numerį tai patvirtina. Įdomu tai, kad generalinis advokatas pažymėjo, jog nacionalinio teismo tinkamai įvertinta miesto susiliejiimo situacija gali būti svarbus požymis, kad veikla yra

---

⁷⁹ Generalinio advokato Pedro Cruz Villalon išvada. 2013 m. liepos 18 d. *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic* C-218/12, EU:C:2013:494.

susieta su konkrečia valstybe nare, iš kurio kyla nurodytos pasekmės. Tai parodo, kad veiklos susiejimo aplinkybės gali būti įvairios ir nėra baigtinės, o speciali vartotojo apsauga nėra taikoma tik pagal konkrečias aplinkybes. Be to, į aplinkybes žiūrima objektyviai, net jei ir verslininkas nesiekė susieti veiklos su kita valstybe, tačiau visi kiti požymiai leido taip teigti, vadinasi tai atitiko susiejimo sąlygas.

Taigi, nors tam tikri požymiai nėra būtini išpildyti specialios vartotojo apsaugos sąlygai, šie požymiai gali būti svarbūs nacionaliniam teismui vertinant ar veikla buvo susieta su vartotojo gyvenamąja valstybe.

Vadinasi, nors tam tikros aplinkybės, kaip šiuo atveju, kad vartotojas sužinojo apie verslininką ne per jo internetinį puslapį ir sudarė sandorį verslininko gyvenamosios vietos valstybėje, tai yra, priežastinio ryšio tarp veiklos vykdymo ir sandorio nebuvo, neatima iš jo specialios apsaugos galimybės. Pastebėtina, kad sandorio priskirimas veiklos sričiai čia įgauna kitokią prasmę, nes iš aptartos bylos aplinkybių, manytina, vartotojo ir pardavėjo sandoris buvo sudarytas ne šios nukreiptos veiklos pagrindu. Kita vertus, tiek generalinis advokatas, tiek ETT sprendime paminėjo, kad tokia priežastinio ryšio sąlyga keltų su įrodinėjimu susijusių problemų. Neaišku, ar užtektų tiesiog vartotojo tvirtinimo, kad tą informaciją gavo internete ir dėl to vėliau sudarė sandorį ir panašiai. Sutiktina su tokia ETT nuomone, nes tokiu būdu vartotojas yra labiau apsaugotas ir nėra apsunkinamas įrodinėjimo našta.

Tam tikra prasme, galima palyginti šiuos du pastaruosius ETT sprendimus, dėl to, kaip aiškinama sandorio priskirimo veiklos sričiai sąlyga. Pirmajame, *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi, Wadat Yusufi*, sprendime teigiama, kad speciali vartotojo apsauga taikoma, kai įvykdytos dvi konkrečios sąlygos. Pirma, prekybininkas turi vykdyti komercinę arba profesinę veiklą valstybėje narėje, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, arba kitu būdu tokią veiklą susieti su šia valstybe nare ar keliomis valstybėmis, įskaitant šią valstybę narę, ir, antra, sutartis, dėl kurios ginčijamasi, turi būti priskiriama tokios veiklos sričiai. Taigi antroji sąlyga būtent yra veiklos priskyrimas tokiai sričiai, kaip ir buvo pagrindinės bylos aplinkybėmis, nors vartotoja nesudarė sutarties nuotoliniu būdu, kas ir nėra reikalaujama, tačiau sandoris buvo nuotoliniu būdu užmegzto kontakto rezultatas, taigi turėjo priežastinį ryšį ir buvo priskirtas tokios veiklos sričiai.

Tuo tarpu kitoje byloje, *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic*, nors, kaip matyti, sandoris nepateko į susietos veiklos vykdymo sritį, tačiau jis vis tiek tenkino specialios vartotojo apsaugos, tai yra, antrosios „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus alternatyvos sąlygas. Manytina, kad dėl to, išvadoje dėl šios bylos, generalinis advokatas

paaikšino šią situaciją. Jis teigė, kad pateiktoje išvadoje dėl bylos, *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi, Wadat Yusufi*, nurodė, kad nesiekė pasakyti, kad parengiamieji veiksmai prieš sudarant sutartį ar išankstinis sutarties sudarymas yra papildoma specialiosios jurisdikcijos taikymo sąlyga, ar kad priežastinio ryšio egzistavimas yra viena iš tokių sąlygų. Buvo siekiama pabrėžti tokių požymių ypatingą reikšmę ir galiausiai jų galią. Tačiau, kad priežastinis ryšys nėra sąlyga, nereiškia, kad jis negali būti požymis, kurį galėtų įvertinti teismas, kai siektų nustatyti, ar veikla iš tiesų susieta su tokia valstybe. Be to, tai gali būti svarbus požymis, nes jeigu konkrečiu atveju jį galima būtų nustatyti, jis būtų lemiamas vertinimo elementas taikant specialiąją apsaugą vartojimo srityje.

Taigi, nors pirmojoje situacijoje buvo pabrėžiamas priežastinis ryšys tarp interneto svetainės ir sutarties sudarymo ši sąlyga nėra privaloma. Tai reikėtų, kad tiek vienos, tiek kitos bylos ETT sprendimuose bei generalinio advokato išvadose, minėtos sąlygos (tarp jų ir sandorio priskyrimas veiklos sričiai) nėra būtinos. Taigi, kaip ir pabrėžiama viename iš sprendimų, kriterijai, kurie leidžia nustatyti, ar veikla susieta su kita valstybe, turi būti grindžiami įvairiais veiksniais ir nė vienas iš jų savaime nėra lemiamas kriterijus. Kitaip tariant, teisės aktų leidėjas tiksliai nurodė visas sąlygas, kurias būtina tenkinti, tačiau vėliau pripažino tam tikrą teismų diskreciją tokias sąlygas aiškinti, ypač kiek tai susiję su internete paskelbta veikla. Taigi nors reglamentai numato priežastinį ryšį tarp vykdomos veiklos ir sandorio, visgi ETT aiškinimas šiuo aspektu kitoks ir sandorio priskyrimo veiklos sričiai sąlyga aiškinama ypač plečiamai.

Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad antroji „nukreiptos (susietos) veiklos“ alternatyva praktikoje aiškinama vartotojo naudai, neapsiribojant vien griežtu įtvirtintų sąlygų taikymu. Tokiu būdu dar labiau pabrėžiama vartotojo, kaip silpnesniosios šalies pozicija ir didesnės apsaugos poreikis jam bei tokio poreikio įgyvendinimas teismų praktikoje. Gali kilti klausimas, ar tokio plečiamąjo aiškinimo negalima pavadinti aktyvaus vartotojo apsauga?

ETT savo sprendimuose⁸⁰ yra pažymėjęs, kad dėl Briuselis I reglamento pasiūlymo motyvuose komisija teigė, kad tai, jog panaikinta buvusiam Briuselio konvencijos 13 straipsnyje įtvirtinta sąlyga, kad vartotojas savo valstybėje turi būti ėmęsis sutarčiai sudaryti reikalingų veiksmų, reiškia, kad 15 straipsnio pirmos pastraipos 3 punktas (dabar – Briuselis I reglamento 17 straipsnio 1 dalies c punktas) taikomas ir sutartims, sudarytoms kitoje nei vartotojo valstybėje narėje. Taip pat, generalinis advokatas

---

⁸⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi ir Wadat Yusufi* C-190/11. EU:C:2012:542., 37 pastraipa.

išvadoje⁸¹ pažymi, kad būtų paradoksalu, jei Briuselis I reglamento taikymas priklausytų nuo vienos sutarties šalies nejudrumo, ypač kai tai yra silpnesnė šalis, kurią reglamente siekiama vertinti ypač palankiai. Taip pat ETT yra pripažinęs⁸², kad sąlygos, kurias turi atitikti vartojimo sutartys, nuo šiol formuluojamos abstrakčiau negu anksčiau, kad vartotojai būtų labiau ginami atsižvelgiant į naujas komunikacijos priemonės ir elektroninės komercijos plėtrą. Pagal šiuos ETT paaiškinimus, negalima teigti, kad ginamas aktyvus vartotojas, tiesiog vartotojui jau priklausomai nuo atsiradusių elektroninių priemonių suteikiama apsauga, nesiejant sutarties sudarymo su tam tikra teritorija, kaip tai buvo numatyta Romos konvencijoje. Kita vertus, yra teisės mokslininkų, kurie tokius sandorius sudarančius vartotojus pavadintų pusiau pasyviais (angl. *semi passive*) vartotojais⁸³.

Grįžtant prie ETT išaiškinimo byloje *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic* galima suformuoti situaciją kai, pavyzdžiui, Lietuvos ir Lenkijos pasienio mieste Suvalkuose verslininko veikla būtų pripažįstama susieta su vartotojo gyvenamąja valstybe. Pavyzdžiui, toje verslo vietoje, įstaigoje taip pat kalbama lietuviškai, nurodytos lietuviškos reklamos. Galima manyti, kad teismas jau vien dėl tokios pasienio miesto padėties galėtų svarstyti verslininko komercinės veiklos tikslus, kaip nukreiptus į vartotojo gyvenamąją valstybę ir remiantis ETT išaiškinimu suteiktą vartotojui specialią apsaugą, nors jis, galbūt, sandorį toje šalyje sudarė atsitiktinai. Būtent dėl plataus ETT aiškinimo šioje byloje, gali susidaryti paradoksalu situacija, kai apginamas ir aktyvus vartotojas. Dėl tokios pozicijos pasisako ir teisės mokslininkai⁸⁴. Kadangi pasyvų vartotoją galima apibrėžti, kaip vartotoją, kuris nėra tarptautinio sandorio iniciatorius, ir kurį tokį sandorį paskatina sudaryti būtent verslininko veikla, galima manyti, kad minėtos bylos atveju, vartotoją būtų galima laikyti ir aktyviu. Žinoma, šiuo atveju aktyvus turi būti ir verslininkas, ta prasme, kad veiklos kreipimo sąlyga vis tiek turi būti įgyvendinta ir verslininkas savo vykdoma veikla turi numatyti, kad gali būti taikoma speciali vartotojo apsauga. Taigi, kita vertus, tokioje situacijoje vartotojas skiriasi nuo įprasto aktyvaus vartotojo, kuris sandorius sudaro kitoje šalyje su verslininku, nesiejančiu savo veiklos jokiais būdais su vartotojo gyvenamąja vieta. Visgi, galima teigti, kad lyginant su

---

⁸¹ Generalinio advokato Pedro Cruz Villalon išvada. 2012 m. gegužės 24 d. *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi ir Wadat Yusufi* C-190/11. EU:C:2012:542.

⁸² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG* (C-565/08) ir *Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller* (C-144/09), EU:C:2010:740., 59 pastraipa.

⁸³ THIEDE, T.; SCHACHERREITER, J. The Recent Shift from the Passive to the Active Consumer [interaktyvus]. *ALJ*, 2015, No. 1, p. 23-31. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://alj.uni-graz.at/index.php/alj/issue/view/2>>, p. 28.

⁸⁴ *Ibid.*

reglamentavimu, teismas dėl plataus aiškinimo gali apginti tokį vartotoją, kuris būtent pagal įtvirtintas sąlygas formaliai neatrodo tinkamas gauti tokios specialios apsaugos.

Taigi, ETT „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijų aiškina plečiamai tam, kad kuo labiau būtų apsaugotas vartotojas. Tačiau, kaip ir buvo minėta, vartotojo apsauga nėra suabsoliutinama. Nors iš verslininko pusės gali pasirodyti, kad jis apsunkinamas, nes tam tikros reglamentuose numatytos sąlygos pagal išaiškinimus nėra būtinos, tam kad būtų taikoma vartotojo speciali apsauga. Kita vertus, kadangi verslininko veiklos siejimo sąlyga yra būtina, vadinasi, verslininkas sąmoningai kreipdamas veiklą į vartotojo gyvenamąją valstybę supranta to pasekmes ir numano, kad bus taikoma vartotojo teisė arba turėtų tai numatyti, atlikdamas tam tikrus veiksmus, dėl kurių jų veikla susiejama su kita valstybe. Žinoma, jei būtų privalomos ir kitos sąlygos, pavyzdžiui, kad sandoris patenka į tos veiklos sritį, tokiu atveju, galbūt, daug mažiau vartotojų galėtų remtis šia specialia apsauga, tačiau, tikėtina, kad verslininkui tai nebūtų naudinga, nes vartotojas prarastų pasitikėjimą tokiais sandoriais ir vengtų jų. Todėl, manytina, kad toks ETT plečiamasis aiškinimas nepažeidžia ir verslininkų interesų.

5. Roma I reglamento 6 ir kitų straipsnių santykio problematika

Analizuojant vartotojų sutartiniams santykiams taikytiną teisę, nereikėtų apsiriboti Roma I reglamento 6 straipsniu, nors jis ir numatytas bei skirtas būtent vartojimo sutartims. Galima analizuoti tai, kokia teisė yra taikytina vartotojams, kurie nepatenka į minėtąjį straipsnį. Tai, pavyzdžiui, aktyvaus vartotojo apsauga taikant Roma I reglamento 3 ir 4 straipsnius. Taip pat, kokia teisė taikytina vartotojui specialiuose vežimo ir draudimo sutartis reguliuojančiuose straipsniuose. Šį klausimą svarbu aptarti, nes nors ir sandoriui netaikomas vartojimo sutartims skirtas straipsnis, tačiau to sandorio šalis yra vartotojas, todėl aktualu, kokia teisė jam yra taikoma tokiais atvejais lyginant su Roma I reglamento 6 straipsniu.

5.1. Aktyviam vartotojui taikytina teisė (3 ir 4 Roma I reglamento straipsniai)

Taigi, visų pirma, reikėtų išskirti tokius sandorius, kurie neatitinka specialios apsaugos, numatytos Roma I 6 straipsnyje, sąlygų, tai yra, aktyviems vartotojams taikytiną teisę. Pavyzdžiui, kai verslininkas nekreipia savo veiklos į vartotojo gyvenamąją valstybę, tokiu atveju, kaip numatyta Roma I reglamento 6 straipsnio 3 dalyje, taikomi 3 arba 4 šio reglamento straipsniai. Vadinas, tokiems sandoriams gali būti taikoma šalių pasirinkta teisė arba teisė, kuri numatyta taikyti nepasirinkus sutarčiai taikytinos teisės.

Taigi, Roma I reglamento 3 straipsnyje numatyta pasirinkimo laisvė ir šalys gali susitarti dėl to, kokia teisė bus taikoma, kitaip nei atitinkant 6 straipsnio sąlygas, šiuo atveju vartotojas neturės savo gyvenamosios valstybės imperatyvių normų apsaugos, nebent šalys numatytų, kad taikytina teisė yra vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Viena vertus, šiuo atveju viskas priklauso nuo šalių susitarimo, tačiau reglamento 3 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai visi kiti situacijai svarbūs elementai pasirinkimo metu yra kitoje valstybėje nei ta, kurios teisė pasirinkta, šalių pasirinkimas neturi kliudyti taikyti tos kitos valstybės teisės nuostatų, nuo kurių negali būti nukrypstama sutartimi. Vadinas, jei tie svarbūs elementai bus vartotojo gyvenamosios vietos valstybėje, šis bus apgintas tos valstybės teisės imperatyviomis normomis. Panaši nuostata įtvirtinta 3 straipsnio 4 dalyje, kuri numato, kad tais atvejais, kai visi kiti situacijai svarbūs elementai pasirinkimo metu yra vienoje ar keliose valstybėse narėse, šalių pasirinkta kita nei valstybės narės taikytina teisė tinkamais atvejais neturi kliudyti taikyti bendrijos teisės nuostatų, kaip jos įgyvendinamos ginčo nagrinėjimo vietos valstybėje narėje, nuo kurių negali būti nukrypstama susitarimu. Šioje dalyje įtvirtinta nuostata skiriasi tuo, kad ji

taikoma, kai šalys pasirenka ne valstybės narės teisę, o visi situacijai svarbūs elementai susiję su valstybe nare. Tačiau šiuo atveju sandoriui būtų taikomos ginčo nagrinėjimo vietos valstybės narės teisės imperatyvios normos. Taigi, kokios valstybės imperatyvios normos būtų taikomos, priklausytų nuo jurisdikcijos, tai yra, kokiai valstybei narei priklausytų nagrinėti bylą, o ne nuo to, su kuria valstybe nare susiję situacijai svarbūs elementai.

Taigi, nors nėra numatyta kažkokios specialios apsaugos, visgi šios nuostatos gali padėti vartotojui, ypač, kai pasirinkta ne valstybės narės teisė, nes daugeliu atveju gali būti taip, kad bet kurios valstybės narės teisė numatytų geresnę vartotojų apsaugą nei trečiosios šalies teisė. Kita vertus, jei sandoriui būtų pasirinkta vartotojo gyvenamosios vietos teisė, tokia 3 straipsnio 3 dalyje numatyta nuostata gali apriboti vartotojo gyvenamosios vietos teisės taikymą, jei sutarties elementai labiau susiję su kitomis valstybėmis.

Roma I reglamento 4 straipsnis numato teisę, kuri taikoma sandoriui, kai nėra šalių pasirinkimo ir sandoris nepatenka į kitus specialius straipsnius. Taigi, pagal šį straipsnį vartotojo sandoriui taikytina teisė gali būti įvairi, priklausomai nuo šio straipsnio punktuose numatytų aplinkybių. Pavyzdžiui, pagal a punktą, jei vartotojas sudarys pirkimo - pardavimo sutartį Ispanijoje, tai bus taikoma pardavėjo gyvenamosios vietos teisė. Taigi, šiuo atveju būtų taikoma Ispanijos teisė. Tokia pati situacija būtų ir paslaugų teikimo atveju. Pavyzdžiui, pagal c punktą, kai sutartis susijusi su daiktine teise į nekilnojamąjį turtą arba su nekilnojamojo turto nuoma, taikoma turto buvimo vietos teisė. Manytina, kad tokia nuostata teisinga ir vartotojų atžvilgiu, nes kai turtas taip susietas su vieta, tai tos vietos teisė gali būti specifinė ir labiau tinkama, be to, net ir 6 straipsnyje numatyta išimtis dėl sutarčių susijusių su nekilnojamuoju turtu, todėl net jei ir atitiktų sąlygas 6 straipsnio 1 dalies, šis straipsnis nebūtų taikomas. Visgi 4 straipsnio d punktas įtvirtina, kad nepaisant c punkto, nekilnojamojo turto nuomos laikinam asmeninio naudojimo sutarčiai taikoma nuomotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei nuomininkas yra fizinis asmuo, kurio įprasta gyvenamoji vieta yra toje pačioje valstybėje. Vadinas, jei vartotojo ir nuomotojo gyvenamosios vietos sutaps, nebus taikoma turto buvimo vietos teisė, o bus taikoma vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Minėta, kad tokia išimtis greičiausiai padaryta būtent siekiant apginti vartotojo interesus, nes būtent jie dažniausiai sudaro tokio pobūdžio sandorius, pavyzdžiui, atostogų tikslais.

Visgi Roma I reglamento 3 ir 4 straipsniai nenumato jokios specialesnės apsaugos vartotojui, tai yra, vartotojas remiasi tokiomis pat sąlygomis kaip ir remtūsi profesionalas. Kita vertus, negalima sakyti, kad pasirinkta arba numatyta sandoriui taikytina teisė pagal

šiuos straipsnius būtų blogesnė nei vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Gali būti, kad tokia teisė nėra blogesnė arba net numato geresnę vartotojo apsaugą, ypač kai taikytina teisė yra valstybės narės teisė, nes jose laikomasi ir tam tikrų direktyvų, kurios saugo vartotoją. Visgi vartotojo gyvenamosios vietos teisė jam visada yra artimesnė ir suprantamesnė.

Taigi, aktyvus vartotojas, į kurio valstybę verslininkas nėra nukreipęs veiklos, nėra apsaugotas specialios apsaugos. Visgi, svarstyтина, ar šiais atvejais vartotojas tikisi būti ginamas pagal savo gyvenamosios vietos teisę. Tačiau vienodas reguliavimas tiek profesionalui, tiek vartotojui gali pasirodyti netinkamas, ypač laikant vartotoją silpnesniąja šalimi. Nors aktyviam vartotojui Roma I reglamentas nenumato specialios apsaugos, visgi, kaip buvo minėta ankstesnėje darbo dalyje, rengiant šį reglamentą buvo numatyta viena iš pasiūlymo alternatyvų 3 ir 4 straipsnyje numatyti verslininko gyvenamosios vietos taikymą, tačiau taip pat numatant teismo galimybę taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisės imperatyvias normas ir tai būtų panaši nuostata į 6 straipsnio 2 dalį. Manytina, kad tokiu būdu aktyviam vartotojui būtų numatyta tam tikra specialios apsaugos galimybė ir taip būtų labiau ginamas šios grupės interesas jo nesuabsoliutinant ir nepažeidžiant verslininkų interesų, nes įprastai taikoma teisė būtų jų gyvenamosios – verslo vietos teisė. Tokį pasiūlymą, galbūt, reikėtų koreguoti taip, kad šalims vis dar liktų taikytinos teisės pasirinkimo laisvė. Vis dėlto, galima teigti, kad įstatymų leidėjas teikia pirmenybę vieningam teisės taikymui. Kita vertus, nors aktyvus vartotojas nėra ginamas Roma I reglamento, bent jau minimalią apsaugą suteikia direktyvos, gali būti, kad įstatymų leidėjas atsižvelgė ir į šį aspektą.

5.2. Vartotojui taikytina teisė vežimo ir draudimo sutartyse

Roma I reglamentas numato ne tik specialų straipsnį „vartojimo sutartis“, bet ir tokius straipsnius kaip „vežimo sutartis“ ir „draudimo sutartis“, kuriuose taip pat viena iš šalių gali būti vartotojas. Roma I reglamento preambulės 32 punkte nurodyta, kad atsižvelgiant į ypatingą vežimo sutarčių ir draudimo sutarčių pobūdį, specialiomis nuostatomis turėtų būti užtikrintas tinkamas keleivių ir draudėjų apsaugos lygis. Todėl 6 straipsnis neturėtų būti taikomas minėtoms ypatingoms sutartims. Taigi, galima analizuoti, kaip šie straipsniai užtikrina vartotojų apsaugą ir ar tikrai tokiems sandoriams neturėtų būti taikomas 6 straipsnis.

Roma I reglamento 5 straipsnyje numatyta kokia teisė taikytina vežimo sutartims. Šis straipsnis išskiria prekių ir keleivių vežimo sutartis bei šioms taikytiną teisę. Šio

straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tiek, kiek prekių vežimo sutarčiai taikytina teisė nepasirinkta pagal 3 straipsnį, sutarčiai taikoma vežėjo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei gavimo vieta arba pristatymo vieta, arba siuntėjo įprasta gyvenamoji vieta taip pat yra toje valstybėje. Jei šie reikalavimai neįvykdyti, taikoma šalių sutartos pristatymo vietos valstybės teisė. Taigi, pagal šią dalį, taikoma vežėjo gyvenamosios valstybės teisė atsižvelgiant į numatytas alternatyvas, pagal kurias gali susiklostyti situacija, kad bus taikoma ir vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Visgi, jei šie reikalavimai nėra tenkinami, tada taikoma pristatymo vietos teisė.

To paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad tiek, kiek keleivių vežimo sutarčiai taikytina teisė nepasirinkta pagal antrą pastraipą, kurioje numatyti tam tikri pasirinkimo apribojimai, sutarčiai taikoma keleivio įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei išvykimo vieta arba paskirties vieta yra toje valstybėje. Jei šie reikalavimai neįvykdyti, taikoma vežėjo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė. Taigi, pirmiausia ši dalis numato pasirinkimo galimybę, alternatyvas tam tikruose rėmuose. Šalys gali pasirinkti keleivių vežimo sutarčiai taikomą teisę tik tos valstybės, kurioje yra: keleivio įprasta gyvenamoji vieta, vežėjo įprasta gyvenamoji vieta, vežėjo centrinės administracijos vieta, išvykimo arba paskirties vieta. Galima teigti, kad šios pasirinkimo alternatyvos yra ypač glaudžios sandoriui ir čia pasireiškia šalių autonomijos principo ribojimas siekiant apsaugoti vartotoją arba silpnesniąją sutarties šalį, tokiais galimais pasirinkimo variantais, kurie artimi šalims arba paties sandorio atlikimui. Jei pagal šias alternatyvas taikytina teisė nėra pasirinkta, taikoma keleivio įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, tačiau tik tuo atveju, jei išvykimo vieta arba paskirties vieta yra toje valstybėje, kitu atveju taikoma vežėjo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė. Taigi, galima manyti, kad vartotojui galimybė taikyti savo gyvenamosios vietos teisę, kai nėra pasirinkimo, taip pat apribota tam tikromis aplinkybėmis, tai yra vartotojo gyvenamoji valstybė sutampa su išvykimo arba paskirties vieta. Vadinasi, vartotojas ginamas jo valstybės teisės, jei šis keliauja į arba iš savo gyvenamosios valstybės, tai yra, reikalaujama tam tikro ryšio tarp vartotojo gyvenamosios vietos ir kelionės.

Roma I reglamento 7 straipsnyje numatyta draudimo sutartims taikytina teisė. Pagal jo 2 dalį išskiriamas didelės rizikos draudimo sutartis, kuriai būtų taikoma ne vartotojo gyvenamosios vietos teisė, tačiau kiek šalys nepasirinko taikytinos teisės, būtų taikoma draudiko įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė. Visgi 3 dalyje yra numatytos tam tikros taikytinos teisės pasirinkimo galimybės, pagal kurias dažnai būtų taikoma vartotojo gyvenamosios vietos teisė. Pavyzdžiui, šalis, kurioje yra draudimo rizika dažnai sutaps su vartotojo gyvenamąja vieta arba draudėjo pilietybės valstybės narės teisė gali sutapti su

virtotojo gyvenamaja vieta ir panašiai. Todėl daugeliu draudimo sutarčių atveju gali būti taikoma virtotojo gyvenamosios vietos teisė, kaip ir numatyta 6 straipsnyje.

Teisės profesorės Giesela Ruhl teigimu, dažniausiai sutartyse, kurių šalis yra virtotojas, numatytoji teisė yra virtotojo gyvenamosios vietos teisė, tarp tokių sutarčių įvardijamos ir jau aptartos Roma I reglamento vežimo ir draudimo sutartys⁸⁵. Su tokiu teiginiu iš dalies galima sutikti, tačiau, galima manyti, kad virtotojo gyvenamosios vietos taikymas šiuose straipsniuose tiesiog sutampa su numatyta taikyti teise. Juose apie virtotojus nėra kalbama, tokios pat nuostatos taikomos visiems tiek virtotojui, tiek profesionalui. Kita vertus, remiantis Roma I reglamento 32 punktu būtų galima preziumuoti, kad įstatymų leidėjas visgi šiuose straipsniuose pagalvojo ir apie virtotoją ir tai lėmė būtent tokį reglamentavimą.

Galbūt, vežimo ar draudimo sutartims taikytiną teisę reglamentuojantys straipsniai galėtų numatyti tam tikras sąlygas, kuriomis remiantis išskirtų silpnesniajai šaliai, būtent virtotojui taikytiną teisę. Kita vertus, suprantama, kad vežimo ar draudimo sutartys yra specifinės ir įstatymų leidėjas jas išskiria neveltui. Yra nuomonių, kad tokiu reguliavimu, kituose nei 6 straipsnis, virtotojo interesai prislopinami arba pasiekiamas tas pats rezultatas tik kitais būdais⁸⁶. Taigi, ir kyla klausimas, ar šiuo atveju virtotojo interesai prislopinami, ar visgi jis lieka apsaugotas, tačiau kitokiais galimais būdais. Lyginant su 6 straipsniu, nėra veiklos nukreipimo sąlygos, tačiau numatytos kitos sąlygos norint taikyti keleivio ar draudėjo - virtotojo gyvenamosios vietos teisę. Būtent dėl išskirto vežimo ir draudimo specifškumo, sutiktina, kad šiems neturėtų būti taikomas reglamento 6 straipsnis, tačiau, galbūt, virtotojai galėtų būti šiuose straipsniuose išskiriami. Nors, kaip ir Briuselis I reglamento 18 preambulės punkte (nauja redakcija) numatyta, draudimo sutartyje viena šalis taip pat yra silpnesnioji ir turi būti ginama palankesnėmis sąlygomis, todėl šiems santykiams numatytas specialus straipsnis, tačiau kyla klausimas, ar galima prilyginti besidraudžiančią įmonę besidraudžiančiam virtotojui.

---

⁸⁵ RUHL, Giesela. Consumer Protection in Choice of Law [interaktyvus]. *Cornell International Law Journal*, Vol. 44, Article 4 (2011) [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1779&context=cilj>>, p. 598.

⁸⁶ BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation*: volume 1. New York: JURIS, 2010, p. 1163.

Išvados ir pasiūlymai

1. Išanalizavus kaip Roma I reglamentas pakeitė vartojimo sutartiniams santykiams taikytiną teisę lyginant su Romos konvencija, galima teigti, kad vartotojo apsauga pagerinta, tačiau nėra kardinaliai pakeista.
2. Išnagrinėjus Roma I reglamento ir kitų ES teisės aktų santykį bei problematiką daromos šios išvados:
  - a) Pripažintina, kad Roma I ir Briuselis I reglamentų sąveika pagerina vartotojų padėtį, nes kai vartotojo apsauga derinama keliais aspektais, tiek taikytinos teisės, tiek teisingumo atžvilgiu, vartotojų interesai dar labiau ginami. Vis dėlto, dėl Roma I reglamento preambulėje numatyto santykio su Briuselis I reglamentu išskiriama problematika dėl „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus taikymo apimties, kuri šiuose aktuose numatyta skirtingai. Tampa neaišku, ar šios normos apsauga turi būti taikoma tik vartotojui, kuris turi gyvenamąją vietą ES valstybėje narėje ar ir kitiems vartotojams. Norint labiau apsaugoti vartotojų grupę, turėtų būti saugomas ne tik ES vartotojas, tačiau jei leidėjo tikslas visgi yra apriboti vartotojus tam tikra teritorija, siūlytina tai aiškiai įtvirtinti ir Roma I reglamento 6 straipsnyje.
  - b) Nors taikytinos teisės suregulavimas skirtinguose aktuose Roma I reglamente ir direktyvose gali sukurti papildomą apsaugą, visgi tai sukelia vartotojui teisinį neaiškumą, todėl manytina, kad direktyvos turi numatyti tik materialiosos teisės vienodinimą, o vartojimo santykiams taikytinos teisės kolizinių taisyklių suregulavimas turėtų likti tik Roma I reglamente. Toks kompleksiškas kolizinių taisyklių įtvirtinimas viename teisės akte būtų aiškesnis bei sukurtų didesnę teisinį tikrumą ir nuspėjamumą vartotojui.
3. Nors galimi įvairūs šalių autonomijos principo modeliai, skirti apsaugoti vartotojus pasirenkant taikytiną teisę, visgi, galima teigti, kad dabartinis Roma I reglamente įtvirtintas modelis yra realiausias ir priimtinausias, nes suteikia vartotojui galimybę rinktis, bet tuo pačiu apsaugo nuo nenaudingo pasirinkimo imperatyviomis jo gyvenamosios valstybės teisės normomis.
4. Kadangi „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijus numato itin bendro pobūdžio sąlygas, šioms trūksta aiškumo. Pastebima, kad ETT šį kriterijų aiškina itin plečiamai, taigi gali susidaryti situacija, kai apginamas pagal reglamentavimą neatitinkantis specialios apsaugos reikalavimų vartotojas. Nors plečiamojo ETT aiškinimo nauda vartotojui neginčijama, tačiau siekiant išvengti skirtumų tarp reglamentavimo ir teismų

praktikos bei sutaupyti laiko, siūlytina parengti tam tikras gaires skirtas Roma I reglamento paaiškinimui, o galbūt, tam tikrus paaiškinimus numatyti ir Roma I reglamente. Tokios gairės ir paaiškinimai būtų naudingi vartotojui, nes kaip parodo ETT išaiškinimai pats Roma I reglamentas nepaaiškina sąvokų ir nesukuria teisinio aiškumo.

5. Nors aktyviam vartotojui Roma I reglamentas nenumato specialios apsaugos, visgi manytina, kad pasiūlymas 3 ir 4 straipsnyje nesant šalių pasirinkimo numatyti verslininko gyvenamosios vietos taikymą su teismo galimybę konkrečiu atveju taikyti vartotojo gyvenamosios vietos teisės imperatyvias normas, padidintų vartotojo apsaugą. Tokiu būdu aktyviam vartotojui būtų numatyta tam tikra specialios apsaugos galimybė ir taip būtų labiau ginamas šios grupės interesas jo nesuabsoliutinant.
6. Dėl įstatymo leidėjo tikslo ypatingą pobūdį turinčioms vežimo ir draudimo sutartims numatyti specialias nuostatas ir neįtraukti jų į Roma I reglamento 6 straipsnį sutiktina, tačiau neatmestina alternatyva šiose sutartyse išskirti vartotojų grupę.

Šaltinių sąrašas

Norminiai teisės aktai:

1. 1980 m. birželio 19 d. Europos ekonominės bendrijos sutartis dėl sutartiniams santykiams taikytinos teisės (Romos konvencija). OL 2005 C 169, p. 10;
1. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartiniams santykiams taikytinos teisės. OL 2008 L 177, p. 6;
2. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OL 2001 L 12, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42;
3. 2012 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OL 2012 L 351, p.1;
4. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. OL 1993 L 95, *Specialusis leidimas*, 15 skyrius, 2 tomas, p. 288;
5. 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. OL 2011 L 304, p. 64;
6. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės Žinios*, Nr. 74-2262, 2000.

Specialioji literatūra:

1. BELOHLAVEK, Alexander. *Rome Convention/Rome I Regulation: volume 1*. New York: JURIS, 2010, p. 1122;
2. BUBLIENĖ, Danguolė. Tarptautinės privatinės teisės normos ir Nesąžiningų sąlygų direktyva. *Teisė*, 2006. Nr. 59, 28-46;
3. BUBLIENĖ, Danguolė. Vartotojų teisių direktyvos perkėlimas į Lietuvos teisę – tolesnis vartotojų apsaugos teisės dekodifikavimas ar kodifikavimas? Vilnius: *Teisė*, 2012, Nr. 83;

4. CACHIA, Paul. Consumer contracts in European private international law: the sphere of operation of the consumer contract rules in the Brussels I and Rome I Regulations. *European Law Review*, Vol. 34, No. 3, 2009, p. 476-490;
5. GARCIMARTIN ALFEREZ, F. The Rome I Regulation: Much ado about nothing? [interaktyvus]. *The European Legal Forum* (E) 2-2008, 61 – 80. [žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.simons-law.com/library/pdf/e/884.pdf>>;
6. GIULIANO, M.; LAGARDE, P. Council Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (OL 1980 C 282) [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031\(01\):EN:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031(01):EN:HTML)>;
7. GOLDAMMER, Y.; JURČYS, P. Romos I reglamento dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektas: kita to paties medalio pusė? *Justitia*, 2008. Nr. 1(67);
8. HEALY, J., J. Consumer Protection Choice of Law: European Lessons for the United States [interaktyvus]. *19 Duke Journal of Comparative & International Law*, 535-558 (2009) [žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1284&context=djcil>>;
9. HOWELLS, G.; WILHELMSSON, T. *EC consumer law. Aldershot - Brookfield USA - Singapore - Sidney: Dartmouth Publishing Company Limited; Ashgate Publishing Company, 1997;*
10. LEIBLE, S.; LEHMANN, M. Die Verordnung über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht („Rom I“), *RIW*, 2008;
11. LIU, Ziyu. *Consumer Protection in Choice of Law: European Lessons for China* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2016 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=493250>>;
12. MAGNUS U.; MANKOWSKI, P. *Joint Response to the Green Paper on the conversion of the Rome convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a community instrument and its modernisation COM (2002) 654 final* [interaktyvus]. 2002 [žiūrėta 2015 m. gruodžio 20 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_i/contributions/university_hamburg_en.pdf>;
13. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations ("Rome I")*

- [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2612&context=faculty_scholarship>;
14. MIZARAS, Vytautas. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II. Vilnius: *Justitia*, 2008. t. 4 (70);
  15. OREN, Joakim. International Jurisdiction over Consumer Contracts in e-Europe [interaktyvus]. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3, 2003, p. 665-695. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/pdf/3663332.pdf?acceptTC=true>>;
  16. RUHL, Giesela. Choice of Law and Choice of Forum in the European Union: Recent Developments [interaktyvus]. Hart Publishing, Oxford 2010 [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1604615&download=yes>;
  17. RUHL, Giesela. Consumer Protection in Choice of Law [interaktyvus]. *Cornell International Law Journal*, Vol. 44, Article 4 (2011) [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1779&context=cilj>>;
  18. THIEDE, T.; SCHACHERREITER, J. The Recent Shift from the Passive to the Active Consumer [interaktyvus]. *ALJ*, 2015, No. 1, p. 23-31. [žiūrėta 2016 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://alj.uni-graz.at/index.php/alj/issue/view/2>>.

Teismų praktika:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. liepos 3 d. sprendimas *Francesco Benincasa prieš Dentalkit Srl*. C-269/95, EU:C:1997:337;
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. sausio 20 d. sprendimas *Johann Gruber prieš Bay Wa AG*. C-464/01, EU:C:2005:32;
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-565/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:740;
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi ir Wadat Yusufi* C-190/11. EU:C:2012:542;
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. spalio 17 d. sprendimas *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic* C-218/12, EU:C:2013:666;

6. Generalinės advokatės Trstenjak išvada. 2010 m. gegužės 18 d. *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) ir Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller (C-144/09)*, EU:C:2010:273;
7. Generalinio advokato Pedro Cruz Villalon išvada. 2012 m. gegužės 24 d. *Daniela Mühlleitner prieš Ahmad Yusufi ir Wadat Yusufi C-190/11*. EU:C:2012:542;
8. Generalinio advokato Pedro Cruz Villalon išvada. 2013 m. liepos 18 d. *Lokman Emrek prieš Vlado Sabranovic C-218/12*, EU:C:2013:494;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje 257-oji DSNB prieš Specialios paskirties UAB „Vilniaus vandenys“ Nr. 3K-3-579/2003;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-579/2008.

Travaux préparatoires:

1. Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome I). COM (2005) 650 final., 2005/0261 (COD), Brussels, 15.12.2005;
2. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OL 2006 C 318 C, p. 56;

Kiti šaltiniai:

1. 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga (Teismų praktika 30) [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2016 m. vasario 11 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>>

Santrauka

Šiame darbe tiriama taikytinos teisės vartotojams sureguliuojimas ES. Nagrinėjami ypač svarbūs aktai šia tema – Romos konvencija, Roma I bei Briuselis I reglamentai ir vartotojų teises ginančios direktyvos.

Šio darbo tikslas, išnagrinėjus ES vartojimo sutartiniams santykiams taikytiną teisę nustatančių aktų bei jų nuostatų veikimą, pokyčius ir teismų praktikoje kylančius klausimus, aptarti vartotojams taikytinos teisės niuansus, išskirti problemines situacijas bei pateikti konkrečių pasiūlymų ar sprendimo variantų.

Pirmoje darbo dalyje atliekama istorinė Romos konvencijos ir Roma I reglamento analizė bei atsakoma į klausimą, kaip pasikeitė vartotojams taikytina teisė ir, ar šis reglamentavimas pagerėjo. Antroje dalyje nagrinėjamas Roma I reglamento santykis su Briuselis I reglamentu bei tam tikromis direktyvomis. Trečioje darbo dalyje analizuojamas šalių autonomijos principas pasirenkant taikytiną teisę vartojimo santykiuose bei, ar įtvirtintas jo modelis atitinka vartotojo interesus. Ketvirtoje darbo dalyje tiriama itin svarbi vartotojams „nukreiptos (susietos) veiklos“ kriterijaus reglamentavimas bei teismų išaiškinimai. Penktoje dalyje analizuojama taikytina teisė aktyviam vartotojui bei vartotojui taikytina vežimo ir draudimo santykiuose.

Summary

Law applicable to consumer contractual relations

This master thesis analyzes the law applicable to consumer contracts in EU. The main legal acts of this subject – Rome Convention, Rome I Regulation, Brussels I Regulation and some Directives on consumer rights – are discussed.

The main objective of this thesis is by analyzing legal acts mentioned above, their effects and issues arising in the case law, to discuss features of the law applicable to consumer contracts, to mark out the main issues and give particular solutions and proposals.

The first part of the thesis is historical analysis of Rome Convention and Rome I Regulation. This part helps to answer if regulation of the law applicable to consumer contracts provides more protection to consumer now. The second part scrutinize the relationship between Rome I Regulation and Brussels I Regulation and relation between Rome I Regulation and Directives, also some issues are discussed. In the third part of this paper, the principle of autonomy and its possible models in law applicable to consumer contracts is presented. In addition to, this part gives the answer if the current autonomy of the parties model is the most favourable to consumer contracts. The fourth part is dedicated to evaluation of *targeted activity* criterion. Regulation and the interpretations of case law of the ECJ is analysed in this part. The last part of this paper analyses the law applicable to active consumer and the law applicable to consumer in contracts of carriage and insurance in Rome I regulation.